

Haloander

(George)

MODVS LEGENDI ABBREVIATVRAS PASSIM IN IVRE TAM CIVILI QVAM Pontificio occurrentes, nunc primùm integritati suę restitutus.

HVIC ACCESSERE TITVLI, QVAE ET RVBRIcæ uulgò nuncupantur, in uniuersum Ius CIVILE, ex HALOANDRI recognitione adscripti.

COLONIAE
Excudebat Petrus Horst.
Anno 1564.

ETSI Imperatoris teſtimonio laudabilior ſit, qui factum ſubtilius emendat, quàm qui adinuenit: laude tamen nõ minima afficiẽdos eos arbitror, qui primas bonarũ artium promulgationes ſumma cum lucubratione ſequacibus delegauerunt: quoniam, vt teſtatur Philoſophus, nedum ijs, quibus perfectè, ſed & ijs, ex quorum imperfecto opere adinuento ad veram Philoſophiæ lucem tãdem ventũ eſt, gratiæ ſunt porrigendæ. Quamobrẽ cùm libellus, qui Modus legẽdi in vtroque Iure dicitur, opus equidẽ primò Iuris cunubula introeũtibus ne dicam vtile, imò neceſſarium, plurimis tum diminutè, tum ſuperfluè poſitis vndequaque antea notaretur: vt tandem Iuris ſtndioſi conſultius ſecuriusq; inhærerent operi, factum eſt hoc idem opus correctum, emendatum, omni deniq; ſuperfluitatis, ſeu diminutionis macula vitioq; purgatum: vt per hæc, quæ ſequũtur, ſcripta omnibus luculentiſsimè panditur.

MODVS LEGEN DI ABBREVIATVRAS TAM IN LIB. IVRIS CIVI- lis,quàm Pontificij paſsim occurrentes.

VIA præpoſterus eſt ordo prius humana petere ſubſidia,ut illis deficientibus,diuini fauoris gratia poſtuletur:ut de cõſecrat.diſt.1. c. omnis Chriſtianus.in fi. & in prin. Apparatus Io.And.*lib. 6. imò uix bono peraguntur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio.61.diſt.c.miramur.1.q.1.principatus.&c.cũ Paulus.*Ideo *diuino primitus implorato præſidio cũ Iuris utriuſq; ſcientia tã legũ quàm canonũ pretioſiſsima,nõ adminiculatiua: ſed principalis & ſacratiſsima,imò diuinitus inſpirata ſit, maximè cõpetẽs principibus,comitibus,baronibus,militibus,cæteriſq; nobilib. clericis atq; generoſis perſonis iurisdictionũ,& iuriũ ipſorũ manutentionẽ habentibus: ſtatui,ut huius utriusq; iuris, ſcilicet* Canonici *& ciuilis notitiã aggredi uolentibus, tam in legendo,quàm in ſtudendo, facilis, breuis, & planiſsimus pateat acceſſus in teſtibus, appa*

ratibus, summis, glossis, recollectis, & omnibus abbreuiaturis legum & canonum, ad Omnipotentis Dei laudem, & iuniorum scholarium, sacerdotum, & Iuris alumnorum instructionem: quæ aliter fieri non habet, quàm illorum informatio, quos scholasticis doctrinis scholas fortè regendo sua laboriosius oporteat quærere nutrimenta. Attento quòd omnis processus artium & scientiarum generatiuus ordinem in se debet habere, & propter uitæ humanæ insufficientiã breuitatẽ continere: talem, ut sequitur, breuissimum instruendi modum obseruandũ esse censeo pædagogis nobiliũ: salua tamen emendatione meliorantium rationabiliter hunc discendi modum. Præhabitis ergo scholasticis disciplinis & puerilibus eruditionibus in Donato, casualibus & temporalib. in Alexandri partibus ambab. declinationibus, cõiugationib. & cõstructionis ordine, cũ moralib. authoribus Catone & Faceto &c. non per uitæ medietatẽ liberalibus & adminiculatiuis artib. insistendo, ut sunt Grãmatica, Logica, Rhetorica, Geometria, Arithmetica, Musica & Astronomia: sed his cõpendiose trãscursis, principalibus scientijs, uidelicet tramiti Philosophiæ suadeo citius appropinquari: & tandem Iuri Canonico & Theologiæ, practicæ finaliter immorari. Nam, ut ait beatus Hieronymus, Illi in uanitate sensus, & obscuritate mentis ambulant,

lant, qui diebus & noctibus in Dialectica arte torquentur, &c. ut in Canone Nonne, Dist. 37. ubi reprehenduntur Dialectici, & rerum naturas inquirentes, nec non uersificatores, & eadem dist. c. legimus. ubi per uanam dialecticorum garrulitatẽ & sophistica argumenta intelligit Hieronymus cyniphes & ranas, quibus Aegyptij sunt percußi.

PRIMO, *præmitto nomina librorum in utroque Iure, tam Pontificio quàm Imperatorio, annectendo cuilibet horum diuisionem in libros partiales. Deinde subiungam modum allegandi in quolibet libro cum exemplorum positione de abbreuiaturis: ut introitus ad iura capessenda manifestetur, quorum ignorantia paucos excusat: iuxta regulam, Ignoran. facti, non iuris excusat, ut de regula iuris c. ignorantia. libr. 6. quæ regula duos habet articulos principales. Primus, quòd ignorantia facti quemlibet excusat: maximè dum est ignorantia facti probabilis. Tunc enim in toto excusat ignorantem: ut in l. error facti. C. de iuris & facti ignorantia. Quod enim per me non stat, mihi imputari non debet: ut in. c. imputari. de reg. iur. lib. 6. Secundus articulus est, quòd ignorantia iuris neminem excusat: quia Ius quilibet scire tenetur, & nemini licet ipsum ignorare. ut in l. regula. ff. de iur. & fact. ignor. Debemus ergo scientiam Iuris omnes appetere, ne in*

contemptũ Dei nos incidere contingat. Nã contẽptores canonũ peccant in spiritum S. cuius instinctu, nutu & gratia ipsi sacri canones editi sunt: ut 25. quæst. 1. uiolatores. & cap. nulli fas.

Iuris definitio. Sacerdotes iuris.

PRO quo sciendum, quòd Ius est ars boni & æqui: cuius merito quis nos sacerdotes appellat: id est, sua iura cuilibet ministrantes. ff. de iustit. & iur. l. 1. respons. 2. Est autem Ius nomen generale: & Lex est species Iuris. Etiam Ius dicitur præceptum seu ordinatio principatus, uel domini circa subditos. Et sic Ius triplex distinguitur: quia talis superior principans aut est Deus: & tunc dicitur Ius diuinum. Aut est natura: & dicitur Ius naturale primæuum. Aut est homo: & tũc dicitur Ius humanum, scilicet gentium uel ciuile seu positiuum.

Ius naturale.

IVS naturale est commune omni nationi, eò quòd ubique instinctu naturæ, non aliqua constitutione habetur, ut maris & fœminæ coniunctio, puerorum educatio, communis omnium possessio: quia iure naturali omnia sunt communia, id est, communicanda tempore necessitatis. Nemo enim proprium dicat, quod commune est. ut dist. 17. c. sicut. in medio, & illud Ius æquissimum est, quia eius præcepta in lege, & Euangelio continentur: ut quod tibi uis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris uiuere iure poli. ut

dist.

*dist.1.in princ.dist.l.ponderet.aliàs cõsideret.2.quæst.6.Decret.de maior.& obed.dilecti.ubi includitur,*Non *furtum facies:*Non *mœchaberis,* Nõ *occides,* Non *suscipies uocem mendacij.*Exod.21.*& 24.*Deuter.5.*cap.*Ozeæ 7.*cap.cum multis similibus.*Hoc Ius *cœpit ab exordio rationalis creaturæ,nec uariatur tẽpore:sed est immutabile, plene & perfectum.dist.5.in princ.& dist.8.in princ.*

Sed Ius positiuum est constitutio hominis uariabilis & imperfecta. Et *subdiuiditur in* Canonicum *&* Ciuile. Nam *sicut ex duobus componitur homo,scilicet materia & forma: sic duæ sunt dignitates in* Ecclesia *militante, scilicet* Pontificialis *authoritas,&* Imperialis *potestas,ut de maior.& obed.c.solitæ.*Ex *quibus iura duplicia prodierunt.*Papa *enim conditor* Canonum.*&* Imperator Legum.Ex *quo iam patet causa efficiens utriusque iuris.Sed causa materialis iuris positiui, est* Leges *&* Canones, *Decreta, seu* Decretales *epistolæ,circa quæ omnia uersatur ipsum ius.* Et *coincidit communiter causa materialis cum subiecto.*Vnde *subiectum iuris* Canonici *est bonum* Ecclesiasticum *fidelium directiuum, decisionem singulorum negotiorum continens,rerum ecclesiasticarum utilitatem conseruans.*Vel *est homo catholicus,dirigibilis de* Iure Canonico,*in bonum humanum,similiter & diuinum.*Nam *sicut scientia sup*

Ius positiuum.

Iuris Canonici subiectũ.

ponitur scientiæ, ita subiectum subiecto. Et philo sophiæ moralis, cui scientia iuris utriusq; subordinatur, subiectum est bonum humanum: igitur &c. sic subiectum Iuris Ciuilis est homo politicus, constitutionibus legalibus dirigibilis simpliciter in bonum humanum ad Reipub. utilitatē conseruandam. Causa finalis satis patet ex dictis. Nam finis iuris est bonos & scientes efficere, non metu solū pœnarum, uerùm etiam exhortatione præmiorū. Causa uerò formalis duplex est, scilicet forma tractandi, quæ est modus agendi: ut definitiuus, diuisiuus, præceptiuus, perhibitiuus, & exemplorum positiuus. Et forma tractatus, quæ consistit in diuisione librorum totalium, in partiales, & partialiū in titulos seu rubricas: & titulorū in capitula, leges, paragraphos, uel respōsa, &c. ut infrà dicetur

Ius Canonicum. IVS Canonicum in quatuor libris principalibus nobis est traditum. Primus liber Iuris Canonici est Decretum. Secundus Decretales. Tertius, Sextus liber. Et quartus, Clementinæ, scilicet Constitutiones. Pro quo sciendum, quòd differentia est inter Decretum, Canonem, & Decretalem epistolam. Hæc differentia notatur distinct. 3. §. porrò, ubi dicit Gratianus: Canonum alij sunt decreta Pontificum, alij statuta conciliorum. Nam

Canon. Canon propriè dicitur statutum in concilio generali, uel prouinciali, factum authoritate episcoporum

rum:ut de consecrat.c.1. Decretum uerò est sta- tutum, quod Papa de consilio Cardinalium, ad nullius tamen consultationem statuit, & in scriptis redegit, ut de rescript.c.præsenti. Hic autē Decretum sumitur pro nomine libri, in quo Decreto S.patrum dicta descripta sunt. Capitur etiam aliter Decretum de rebus eccl.non alien. cap.1. lib. 6.in glossa magna, in fine ubi ponitur differentia inter decretum authoritatem, & consensum, uel collaudationem iudicis &c. Sed Decretalis epistola dicitur, quam Papa solus, uel de consilio Cardinalium ad consultationem alicuius rescribit, & respondet: ut de rescript.c.1.& glossa 3.§.omnes hæ species.dist.3. Etiam inuenitur hoc Decretale, ut 25.quæst.1.omnia decretalia. Indifferenter tamen Decreta, Canones & Decretales Ius Canonicum nuncupantur, uel Canones: & unum sæpe pro reliquo sumitur. Vocatur etiam Canonica institutio aliquando dogma, quia consistit in doctrina fidei Christianæ.de consecrat.distinct.5.c. fin. Aliquando mandatum, quia consistit in doctrina de moribus dist.54.denique. Aliquādo interdictum, quando nulla pœna adijcitur. de consecrat.dist.3.non oportet. Et quandoque sanctio, quando pœna additur.27.quæst.4.si quis uerè. Hæ etiam Decretales in plurali numero utimur pro libro, in quo dicta capitula, quæ etiam De-

Decretū

Decretalis epistola.

cretales dicuntur, continentur.

VENIO nunc ad libros. Primum itaque librum Iuris Canonici, qui Decretum dicitur, composuit magister Gratianus: non quidem inueniendo, sed dicta sanctorum patrum in diuersis dispersa uoluminibus in unum uolumen debitè & ordinatè colligendo, & hoc circa annum Domini millesimum centesimum nonagesimum tertium. Fuit etiam ille Gratianus unus de tribus fratribus cuius alter frater Petrus Lombardus librum Sententiarum conscripsit, & tertius Petrus Comestoris, uel Manducatoris, qui scholasticam historiam fecit. Diuiditur autem hic liber primus Decretum in tres partes principales. Quarum prima uocatur Distinctiones, quia ulterius subdiuiditur in partes centum & unam, quarum quælibet distinctio dicitur. Habet enim hæc prima pars Decreti distinctiones centum & unam, à quibus ipsa tota nomen est sortita. Istæ autem distinctiones alterius subdiuiduntur in canones uel capitula: qui canones interdum propter aliquorum ipsorum prolixitatem subdiuidi possunt in paragraphos: & paragraphi ipsi, si longi fuerint, in uersiculos. Secunda pars Decreti nominatur Causæ: & continet in se 36. causas, in quas diuiditur, à quibus & nomen accepit, quæ causæ subdiuiduntur ulterius in quæstiones: & hæ quæstiones in canones uel capi-

tula, quæ ultra in paragraphos & uersiculos subdiuidi possunt: ut suprà de distinctione canonum præmissum est. Est tamen animaduertendum, quòd causa 33. habet quæstiones sex: quarum quæstionum tertia non diuiditur immediatè in canones uel capitula, sed inibi interponitur Tractatus de pœnitentia, qui continet in se distinctiones septem, in quas diuiditur. Et hæ subdiuiduntur in capitula uel canones, & paragraphos, ut suprà dicebatur. Et interdum diuiditur in paragraphos absq; capitulis. Tertia & ultima pars Decreti nuncupatur de Consecratione: & habet sub se quinque distinctiones, in quas diuiditur: quarum quælibet in plures subdiuiditur canones, uel capitula: & quandoque in paragraphos, ut suprà dictum est.

Versus:

Decretum centum distinctiones dat & unam:
Triginta causas, & sex addit tibi mixtas.
Distinguit septem pœnitentia, consecrat quinq;.
Authorem quarum tibi declaro Gratianum.

Vel sic breuius:

C. distinguit, & L. causas dabit x. tria cum sex.
Pœnitet v. uersum, uult consecrare reuersum.

Nunc ponenda & notanda sunt exempla allegationum. Et de prima parte Decreti nota, quòd

quòd illa syllaba di. uel dis. etiam sola litera, d. significat distinctionem: & numerus immediatè sequens denotat quotam distinctionis. Vltimò ponitur principium canonis uel capituli, in quo authoritas uel allegatio continetur. Exemplum accipe in prima parte Decreti, ubi sic allegatur 8. distinctione. quo iure. & hoc sic abbreuiatur, distinc. 8. quo iure, id est, in prima parte Decreti, in distinctione 8. illius partis, in canone, qui incipit, Quo iure. Aliud exemplum. dist. 37. Nonne. & cap. legimus, id est, in prima parte Decreti, in distinctione 37. eiusdem partis, in canonibus, qui incipiunt Nonne. &, Legimus. Item aliud, distinctione 40. multi. & cap. non loca. & distinctione 50. ponderet, quod declara, ut prius.

In secunda parte Decreti nota, q̀ per numerum positũ ante literã q datur intelligi quota causæ. Et sic omnia talia adiectiua numeralia, prima, secunda, tertia, quarta &c. usq; ad trigesimam septimã ante literam q posita, semper includunt hoc substantiuum, causa. Nec debet ille numerus excedere 36. quia nõ sunt plures causæ in secunda parte Decreti: & per literã q. intelligitur quæstio in nominatiuo uel alijs casibus secundum exigentiã congruitatis. Cõmuniter tamẽ in ablatiuo allegatur quæstione. Sed per numerũ sequentẽ istã literã q designatur quota quæstionis illius causæ præmissæ,

ſæ.Et ſic numerus ſequẽs erit adiectiuũ iſtius ſub-
ſtantiui,quæſtione,per q deſignati:quod nunquã
ſubintelligitur,ſed ſemper expreſſè ponitur. Vlti-
mo ſubiungitur canon, uel capitulũ illius quæſtio
nis in quo authoritas allegata quæri debet. Exem
plũ ſume de ſecunda parte Decreti, ubi ſic allega-
tur 1.q.1.principatus.& capitulo,cùm Paulus,Et
ſolet ita breuiari.1.q.1.principatus.& ualet tan-
tum:in ſecunda parte Decreti in prima cauſa il-
lius partis,& in prima quæſtiõe illius primæ cau
ſæ:in canonibus incipientibus,Principatus &, cũ
Paulus.Iſto obſeruato quòd in toto iure non bre-
uiatur principium canonis,capituli,uel legis: ſed
ſemper integrè ponitur,prout in libro cõtinetur.
Aliud exemplũ.11.q.3.inter uerba 17.q.4.ſi quis
ſuadente.Item 23.q.1.noli æſtimare. & c. milita-
re.26.q.5.non liceat.& c.aruſpicinæ. in uer. nec
ideo.Declara iſta exempla,& ſignãter ultimum:
in ſecunda parte Decreti,in cauſa 26. in quæſtio-
ne 5.eiuſdem cauſæ,in canonibus, qui incipiunt,
Non liceat &,Aruſpicine.in uer. nec ideo. Quia
tamen Tractatus de pœnitentia inſeritur in quæ-
ſtione 3.ipſius cauſæ triceſimætertiæ,ut ſuprà di-
ctum eſt,ideo ſumatur exemplum ubi ſic allega-
tur:de pœnitentia.diſt.prima homicidiorum. &
capitulo,homicidiũ.hoc ſic breuiatur:de pœ. diſ.
1.homicidiorum.& cap.homicidium.id eſt, in ſe-
cun-

secūda parte Decreti,*in causa* 33.*in quæstione tertia istius* 33.*causæ in distinctione prima illius quæstionis,in* Tractatu *de pœnitentia, in canonibus, qui incipiunt,*Homicidiorū *&c.Aliud exemplū: de pœnitētia.distinctione* 5.*oportet enim de pœnitent.distinctione* 7.*ca.* 1. *intellige ut prius: & specialiter ultimū.i.in tractatu de pœnitentia.distinct.*7.*& ultima istius tractatus, in ca.*1.*huius distinctionis.*Et *sic quando allegatur ca.*1.2.*uel* 3. *non ponitur principiū capituli uel canonis &c.*

De *tertia parte* Decreti *pone exemplum: ubi allegatur hoc modo:de const.distinct.*1.*nocte sancta.c.missas.&c.omnis* Christianus.Q*uod ita breuiatum sic intelligitur,id est,in ultima parte decreti,quæ intitulatur,*De *consecratione,in prima dist.illius partis,in canonibus qui incipiunt,*No*cte sancta.&c.*Item *aliud exemplum:de cons.dist.* 2.*in cœna.& cap. liquido.de cons. dist.* 5. *non mediocriter.ne tales.&c.nusquam,id est,de consecratione,distinctione secunda & quinta, in capitulis incipientibus,*In *cœna,* Liquido, *&,* Non *mediocriter &c.*Non *debet autem in tertia parte decreti ultra quintam distinctionem allegari,sicut nec in secunda parte ultra septimam: & in prima parte non ultra centesimam primā:quia nulla partium plures habet distinctiones.*Ideo *ultrà allegās notaretur tanquam imperitus errare.* Et *quia in*

qua-

ualibet parte Decreti sunt distinctiones, nota differentiam in allegando. Nam quando allegatur distinctio absolutè cum numero sine addito alterius leterminationis: ut dicendo, dist. 1.2.3.4. & 5. &c. tunc quærendum est in prima parte Decreti ubi sunt centum & una distinctiones. Quando autem allegatur distinctio cum addito de pœnitentia: ut sic, de pœnit. dist. 1.2.3. &c. tunc quæri debet in secũda parte Decreti, in causa 33. & quæst. 3. illius causæ, ubi ponitur tractatus de pœnitentia, qui habet 6. distinctiones: ultra quas non allegabis ibi, si uelis Iurista uideri. Sed si allegatur distinct. cum addito tali, de consecratione: ut sic, de consecrat. distinct. 1.2. uel 3. &c. tũc quæratur in tertia parte decreti, ubi sunt tantum quinque distinctiones: nec etiam plures allegabis, aliàs te ostendes Iuris ignarum. Et sic in omnibus his tribus partibus Decreti allegatur constitutio cum quota sequente: ut sub ea differentia, quòd interdum nulla determinatio præcedit: ut in prima parte interdum præcedit: & hoc dupliciter. Aut præcedit de pœn. in secunda parte Decreti. Aut de consecratione: ut in tertia parte Decreti. Itẽ in secunda parte allegatur quota causæ tacendo illud nomen causa, sed subintelligendo, & sic etiam in fœminino genere adiectiuum numerale substantiatur, includendo suum substantiuum: ut prima, secun-

secunda, tertia, quarta &c. subaudi causa: deinde substantiuũ, quæstio, cum suo adiectiuo expressè ponitur: scilicet quæstione prima, secunda, tertia, quarta &c. Postea initiũ Canonis: *ut* Omnis, Ponderet, Nonne, Legimus, &c. Etiam *quandoq; per paragraphos allegatur, omisso nomine capituli, et subiungitur principiũ paragraphi: ut 2. q. 6. §. biduum.* Et *frequenter quando allegatur capitulum non est opus allegare paragraphum, & è conuerso. Si uerò capitulum est longũ, dicatur in princ. med. uel fi. aut circa princ. med. uel fi. ubi authoritas uel textus allegatus habetur*. Finaliter: Dilige Decretum, *si gliscis canonicari.* Distinguit, *causat, pœnitet, & consecrat.* Et *tantum de primo libro.*

Decretales. SECVNDVS *liber* Iuris Canonici, *qui* Decretales *nominatur, à* Gregorio Papa 9. *cõpositus est, qui in unã cõpilationem redigi procurauit per magistrũ* Reymundũ *suum capellanũ, diuersas decretales epistolas prædecessorum suorũ corrigens & concordans, & hoc circa annũ* Dom. m:llesimũ ducentesimũ 31. Et *sic penè annis* 38. *post compilationẽ* Decreti, Decretales *in hanc formam redactæ fuêre. Nã post hoc sub anno* Dom. M. CCXLVI. Concilium Lugdunense *fuit celebratum ab* Innocentio Papa. 4. *anno sui Pontificatus* 2. *in quo multas edidit constitutiones, quas etiam suo tem*

pore

pore super Decretales conscripsit. Et iste liber Decretales uocatus diuiditur in quinq; libros partiales. Quorum quilibet ulterius subdiuiditur in multos titulos uel rubricas: & tituli in capitula, & capitula in paragraphos, & hi interdũ in uersiculos. Primus autem liber partialis Decretalium tractat de personis ecclesiasticis, & ecclesiæ ministris, & de eorum officijs, & quomodo tales creandi & ordinandi sint. Et continet titulos 43. Secundus liber Decretalium est de iudicijs, & de requisitis in iuditio, & habet 30. titulos. Tertius est de uita & honestate clericorum, & rebus eorum, & rebus ecclesiarum. & habet titulos 50. Quartus de Sponsalibus & matrimonijs, & de cæteris his annexis; & continet 21. titulos. Quintus & ultimus liber partialis Decretalium est de Accusationibus, de criminibus, & de diuersis pœnis pro ipsis infligendis. et continet titulos 41. Omnibus ergo computatis totalis liber Decretalium habet titulos uel rubricas ducentas minus quindecim, hoc est, cẽtum & octoginta quinque. De quibus prædictis nota hos uersus.

Pars prior officia creat, ecclesiæq; ministros.
Altera dat testes, & cætera iudiciorum.
Tertia de rebus & uita presbyterorum.
Quarta docet quales sint ritus coniugiorum,
Quintaq; de uitijs & pœnis tractat eorum.

 Vel

Vel sic breuius:

Iudex, iudicium, clerus, sponsalia, crimen:
Hæc tibi designant, quid quæq; uolumina signant.

¶De numero titulorum uersus nota sequentes,
Bis septem demptis simul uno serto ducentos.

qui tituli ponentur infrà prosaicè & metricè. Nũc sumantur exẽpla ex Decretalibus, ubi sic allegatur, de summa Trinitate & fide catholica. dãnamus. hoc ita breuiari solet, de sum. tri. & fide ca. dãnamus. Aliud exẽplum, de electione et electi potestate. cũ in cunctis, hoc ita breuiari solet. de elec. cũ in cunctis. id est, in libro Decretalium, sub titulo, de electione. in capitulo quod incipit, cùm in cunctis. Aliud exẽplum, de foro cõpe. diligẽti. Aliud, de ui. & ho. cler. ut clericorũ. Aliud, qui cler. uel nouen. ma. contra. pos. cõsuluit. Aliud, de pœ. & re. omnis utriusq;. Ista exempla sic breuiata suo modo sunt explicanda. ut primum exemplum. & ita de alijs.

Sextus. ¶TERTIVM librum, qui Sextus appellatur, composuit Bonifacius papa 8. in quod Decretales epistolas suorum prædecessorum, uidelicet Gregor. 10. Inno. 4. Clement. 4. & aliorum cum suis proprijs epistolis recollegit in unum librum, quem Sextum appellauit. non sic, quòd ille cum alijs 5. partialibus libris Decretalium in unum uolumen Sextus connumeretur: sed quia liber est specialis post dictos quinque editus. supplens defectum di-

uersorum casuum emergentium in alijs non comprehensorum. Et sunt promulgatæ constitutiones libri sexti, anno à natiuitate Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octauo, nonis Martij, Pontificatus Bonifacij Papæ octaui, anno 4. Diuiditur autem Sextus eodem modo in quinq; libros partiales, sicut Decretales: & quilibet horum librorum in titulos: & hi per capitula & paragraphos, ut suprà: quamuis in Sexto non sint tot tituli sicut in Decretalibus, nec tot capitula in titulis. Sed ubi deficit aliquid non plenè decisum in Decretalibus, id ponitur in Sexto. Sunt nanque modo sumenda exempla de libro Sexto, ubi sic allegatur, De constitutionibus. ut animarum. libro sexto, & de rescript. statutum. §. cum uerò uer. nullus li. eo. Hos sic intelligitur: id est, in libro sexto, sub titulo de constitutionibus, in capitulo quod incipit, Vt animarum. Et sub titulo de rescriptis. in ca. quod incipit, Statutum. in §. illius cap. qui incipit, Cum uerò. in uersi. nullus. lib. eodem. Et sciendum quòd in Sexto allegatur eodem modo ut in Decretalibus, hoc solùm mutato, quòd in Sexto allegando semper in fine additur libro sexto, propter differentias librorum, quia omnes rubricæ Sexti sunt etiam in Decretalibus. Debet ergo ad rubricam post capitulum addi, libro sexto, ut sciatur esse in Sexto. Quòd si non additur, quæritur cap.

allegatū in Decretalibus: & sic errare cōtingeret ex omißione huius additionis, lib. 6. quia capitulū allegatū in 6. non inueniretur in Decretalibus. Alia plura poßunt exempla sumi, ut de iudic. mulieres. §. cæterum. et c. seq. lib. 6. de cler. coniug. c. unico. §. in cæteris aūt. eod. lib. de conceß. præbend. detestādā. lib. 6. de cēsi. quanquā. eod. lib. quæ sunt declaranda suo modo ut suprà. Et tantū de 3. libro.

Clementinæ.

¶ QVARTVM librum iuris canonici, qui Clementinæ dicitur, subaudiendo constitutiones, incepit & edidit Clemens Papa 5. sub anno Domini millesimo trecentesimo decimo, in concilio Viennensi, quod sex mensibus tantùm durauit: sed ipse Clemens morte præuentus, ad publicum non perduxit, sed post eum Io. Papa 22. compleuit, correxit: in quibusdam mutauit, & executioni demandauit. Quæ constitutiones ita collectæ dicuntur Clementinæ, à Clemente 5. & fuerunt promulgatæ anno Domini millesimo trecentesimo sexto. 4. Calend. Nouembris. De quo uide glo. in procemio Clementinarum, in uer. Nouembris. & in uerbo Pontificatus. Et secundum Ioan. And. in procemio huius libri male dicunt illi qui allegant librum septimum: quia dictæ constitutiones non sunt connumeratæ sub nomine libri, sed debent intitulari Clementinæ, ut suprà dictum est. Et diuiduntur Clementinæ eodem modo in quinque li-

bros,

bros, iuxta materiam istius uersus: Iudex, iudicium, clerus sponsalia, crimen. de qua tractant, sicut Decretales & Sextus: licet pauciores contineant titulos, & tituli pauciora capitula, in quos & quæ rursum diuiduntur. Sunt autem exempla taliter in his accipienda, ubi sic allegatur: de hæreticis. ad nostrum. in Clementinis. hoc sic breuiatur: de hære. ad nostrum. in cle. 1. in constitut. Clementinis, sub titulo de hæreticis & Manichæis, in capitulo quod incipit, Ad nostrum. Aliud exemplum de reliq. & uen. sanct. si dominum. in Clemē. id est, de reliquijs & uener. sanct. in capitulo, Si dominū. in Clementinis. & sic de alijs. Nam hic allegatur per omnia sicut in Decretalibus: solum eo dempto, quòd additur hic in Clement. sicut in Sexto additur, libro sexto, propter rationem ibi dictam. Et potest hæc additio præmitti: ut sic allegando, Clemen. pastoralis. §. rursus in fi. id est, in Clementinis, in capitulo, Pastoralis. §. rursus. in fine illius paragraphi, ubi dicitur: Qui falcem mittit in messem alterius, perperam agit. Et hæc de allegationibus & exemplis Iuris Canonici quo ad quatuor libros sufficiant. ¶ Et ut dicti libri cognoscantur, sciendum quòd Decretum sic incipit, Humanum genus duobus regitur, naturali uidelicet iure, & moribus. Decretales incipiunt: Gregorius episcopus seruus seruorum Dei. Sextus incipit Bonifacius

eius episcopus seruus seruorum Dei. Clementinæ diuersimodè solent incipi. Quandoque sic, Ioannes episcopus seruus seruorum Dei. Quoniam nulla iuris sanctio. Quandoque sic, Clemens episcopus & c. Fidei catholicæ fundamento, & cæte. Et antequàm ueniam ad materiam Decreti, in distinctionibus & causis, & ad rubricas in Decretalibus, de libris legum & allegationibus in eis præmitto.

IVS enim Ciuile uel Imperatorium (quod Leges appellatur) traditum est nobis in multis, & generaliter in quatuor uoluminibus quæ dicuntur libri legales: ut sunt Digestum, Codex, Instituta, et Authenticum, quibus additur liber Feudorum.

Digestũ. ¶PRIMVS ergo liber Iuris Ciuilis est Digestum, continens leges & statuta Romanorum. Et continet in se quinquaginta libros partiales, qui in tribus uoluminibus comprehenduntur. Primum uolumen est Digestum uetus, quod habet uigintitres libros partiales. Secundum infortiatũ: & habet quatuordecim libros partiales. Tertium Digestum nouum. quod 12. habet libros partiales, quibus connumeratis erunt L. libri partiales. Et uocatur Digestum alio nomine Pandecta, nomen compositum à πᾶν, quod est totum, & participio uerbi δέχομαι, quod est capio, quasi omnia intra se comprehendens; est enim uolumen aliquod omnia

uniuer-

uniuersaliter continens. Vnde Iustinian. libros in quibus uetera iura collegit, Pandectas appellauit. Volumina illa (inquit Budæus) nihil non continentia, & ex quibus poßis, quod uelis, uelut è Cornucopia depromere, dicuntur Pandectæ: ut Pandectæ legum, quæ omne Ius complectuntur. Gellius libro 12. Tullius Tyro Ciceronis Libertus libros de uarijs ac promiscuis quæstionibus composuit, quos Græco uocabulo Pandectas, id est, promiscua & multifaria continentes, libros inscripsit, tanquam omne rerum ac doctrinarum genus continentes: ut dicitur in l. 2. C. de uete iur. enuc. §. cùm omnia. Et iste liber Digestum est collectus ex ueteri iure, quod ab urbe Romana conditum, & à tempore Romuli usque ad tempus Iustiniani Imperatoris ferè per mille annos & trecentos confusè statutum fuit, & extendebatur in duo penè millia librorum. & decies centena millia uersuum, id est, paragraphorum uel responsorum: ut habetur in §. cum omnia. præallegato. Vocatur autem hoc nomine Digestum, quia omnia decidenda ibi degeruntur & soluuntur. Scribitur etiam per duplex ff. contra morem omnium librorum legalium, cùm nulla litera f, ponitur in hoc nomine Digestum. Ideò (ut aiunt quidam) quia per duos Imperatores, quorum quiuis Fredericus nominabatur, posteà maturius ruminatum est & digestum: à quorum

Imperatorum quolibet nomine sumpta est prima litera f, &c. Alij dicunt esse arbitrarium: nec omnium rationem esse reddendam, ut in l. non omnium. ff. de leg. & senatuscon. Infortiatum autem dicitur ab in, id est ualde, & forte, quia multum fortes leges in eo sunt, uel quia dispositiones ultimarum uoluntatum in illo sunt. Vnde.

Sum liber en fortis disponens spolia mortis.
Et clausis portis me discat lector in hortis.

Vt habetur in principio Infortiati, in glossa 1. ubi etiam dicitur, De nominibus disputare relinquitur pertinacibus, secundum Tullium: & nomina magistralia sunt: ideo de eis non est disputandum. Sufficit saltem quòd attendatur, quid in libris dicatur secundum Senec. Vnde:

Qui uult seruare sanctorum singula festa,
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Et nota ꝙ quando in Digesto ueteri, Infortiato, uel Digesto nouo allegatur aliquis textus, tunc primo ponitur nomẽ libri nõ partialis nec Veteris, Noui, uel Infortiati: sed digesti in genere ꝑ duplex ff, postea titulus uel rubrica: deinde apponitur lex illius tituli cũ sua determinatione uel numero sequenti. Et si lex est longa, ponitur §. primus, uel secundus, uel respõsum primũ uel secũdũ et c. Exemplum: in Digesto sic allegatur. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si quis autẽ. ꝙ ita breuiatum tantum ualet: id est,

in libro Digestorum, sub titulo de damno infecto, in lege, quæ incipit, Si finita. in paragrapho, si quis autem. illius legis. Aliud exemplum: ad l. Rhod. de iac. l. nauis. §. cùm autem. id est, ff. ad legẽ Rhodiam de iactu. in lege, nauis, in paragrapho, cùm autem. Aliud exemplum ff. si quadrupes pauperiẽ fecisse dicat l. 1. §. cùm arietes. id est, Digestis in rubrica, si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. l. 1. in paragrapho, cùm aries. Item, ff. de ui & ui ar. l. 1. §. uim ui. id est, ff. sub titulo de ui & ui armata. in l. 1. & sic de alijs.

SECVNDVS principalis liber iuris dicitur Codex, qui continet statuta, sanctiones, & diuersa præcepta Imperatorum; quamuis communiter loquendo Codex dicatur quilibet liber in se habens diuersos libros partiales. Fuerunt tamen ante tempus Iustiniani Imperatoris tres Codices, scilicet Codex Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus. Ergo diuus Iustinianus uolens circa hoc adhibere remedium, direxit animum suum ad constitutiones Imperiales, & de istis tribus codicibus extrauagantibus fecit fieri unum codicem, quẽ suo felici nomine intitulauit Codicem Iustiniani: ut patet in rubrica procœmij huius libri. Et scribitur pe C. magnum, quæ est prima litera huius nominis Codex. Diuiditur autem in 12 libros partiales, quorum ultimi tres longè post primos nouem com- Codex.

 positi

positi sunt, & ultimi 3. rarò leguntur à doctorib: In primis autem 9. libris Codicis allegatur suo modo sicut in ff. primò ponendo nomen libri Codicis, deinde titulum, postea legem cum suo principio uel numero. Exemplum accipe, sic allegans, C. de præscrip. 30. uel 40. anno. l. si quis. §. pe. id est, in libro Codicis, sub titulo de præscriptionibus 30. uel 40. annorum, in l. si quis. in §. penulti. Alia exempla, C. de sacr. ecclesi. l. sancimus. in fi. C. de transi. l. ut responsum. C. de uet. iu. enu. l. 2. §. si quid in tanta, &c. Quæ sunt omnia extensis rubricis declaranda. In ultimis tamē tribus libris hoc refert, quòd in fine allegationis (ut præmissum est) additur numerus libri: ut allegande, C. de armorū usu iuxta principem l. 1. li. 10. C. de Murilegulis & Gynecriarijs l &c. lib. 11. C. de dignit. l. si ut proponis. li. 12. similiter de alijs. Et est magis necessarium quosdam titulos plenius scribere, quia sunt in his libris tribus ualde rari & inusitati tituli: quia non frequentantur in scholis legendo, sicut alij lib. 9. Codicis. Et uolunt aliqui dicere, quòd quando in Codice allegatur, non sit necesse addere l. dicendo sic, C. de iudi. l. properandum. sed simpliciter debeat dici, de iudi. properandum. sine hoc addito, lege: nisi esset lex 1 2. 3. uel penult. uel antepenul. Tunc enim oporteat addi, l. 1. 2. uel penul. &c. Sed siue hoc in toto seruatur, siue non, nō est

magna

magna uis. Item interdum in Codice allegatur Authentica, quæ est antiquo iuri superaddita & incorporata: ut C. de epis. & cler. Authen. generaliter. id est, in Codice sub titulo, de episcopis & clericis, in Authentica ibi incorporata, quæ incipit, Generaliter.

Authenticorum liber.

TERTIVS pricipalis liber uocatur Authenticum in numero singulari: & Authentica authenticorum, numero plurali. Et sunt Authentica quædam excerpta, quasi summula librorum suprà dictorum. Et diuiditur iste liber in nouem collationes, quarum quælibet subdiuiditur in titulos. Tituli autem subdiuiduntur non in leges, sed paragraphos. & quando ex Authentico allegatur aliquis textus, præmittitur primò nomen libri cum præpositione In, deinde ponitur titulus, postea subiungitur paragraphus cum ipsius inceptione: & in fi. ponitur quota collationis. Quanuis enim collatio naturaliter præcedit paragraphum qui in ea continetur, tamen collatio cum sua quota cõsueuit ultimo allegari, licet etiã interdum omittatur. Exemplum sumatur sic allegando. in Authe. de lenonibus, §. sancimus. collat. 3. id est, in lib. seu uolumine Authenticorũ, sub titulo de lenonib. in §. qui incipit, Sancimus. sub col. 3. Aliud exemplũ. i in Auth. de triẽ. & semis. §. cõsideremus. collat. 3. in Authentico de triente et semisse. in §.

con-

cōsideremus,&c. Item in Authe. ut diui. iuſ. ſub ſcrip.ha.glo. quæ §.1. collat.8. id eſt, in hoc libro, ſub tit. ut diuinæ iuſſiones ſubſcriptionem habeāt glorioſiſſimi quæſtoris &c. Et nota differentiam inter Authenticum & Authenticam. Nā Authenticum eſt liber principalis Voluminis, de quo iam mentio facta eſt: ſed Authentica eſt Lex una uel paragraphus incorpoeatus in lib.C. & allegatur hoc modo, ſicut etiam prædictum eſt in libro C. in Auth. multo magis C. de ſacr. ſanct. eccl. &c.

Feudorū liber.

LIBER Feudorum, qui alio nomine dicitur Collatio 10. diuiditur in duos libros partiales, quorum quilibet ſubdiuiditur in titulos, & iſti in Capitula & Paragraphos. Vnde ut exemplariter dicatur, in allegatione huius libri, primò ponitur nomen libri, poſtea titulus, deinde capitulum & §. ut ſic allegando: in libro aliàs & communis, in uſib. feud. de prohib. feud. alie. per Fed. c. 1. §. hac edic ctali. Et hoc breuiatum ſic intelligitur: id eſt, in uſib. feud. (qui liber etiam Collatio decima dicitur) ſub rubrica de prohibita feudi alienatione per Federicum, in cap. 1. et paragrapho allegato. Et eſt neceſſe apponere per Federicum, ad differentiam alterius tituli in eodem libro, de prohib. feud. alien. per Latharium. Poteſt etiam nomen libri ultimò ſubiungi: ut in hoc exemplo, quibus mod. feud. amitt. cap. unico. §. rur. in uſib. feud. id eſt, in

ru-

rubrica, quibus modis feudum amittatur. cap. unico, in §. rursus. in usibus feudorum. Etiam interdũ allegatur collatione decima, sic breuiando, col. 10. quia iste liber post 9. collationes Authenticorum editus est. Alia possunt accipi exempla multa. De feud. mar. duc. & com. id est, de feudo marchiæ ducatus, et comitatus. De inuest. in man. fac. id est, de inuestitura in mancum facta. De milit. uasal. qui contum. est. id est, de milite uasallo, qui cõtumax est. Qual. uas. iur. deb. dom. fid. id est, qualiter uasallus iurare debeat domino fidelitatem. Et ita de omnibus alijs extendendo & abbreuiando rubricas, cum subiectione tamen cap. et §. in quo continetur authoritas, uel textus allegatus. Et tantum de libro Feudorum.

QVARTVS liber principalis dicitur Instituta uel institutiones in numero plurali. Et diuiditur in quatuor libros partiales, qui sunt introductorij in alios libros legales: imò deseruiunt etiam Canonibus, in quantum declarant significationes terminorum in iure usitatorum, qui multũ utiles sunt incipientibus, tanquam ostium in domũ, in Ius præbentes introitum. Quare consultum est omnibus, quasi modò genitis pueris et adultis lac iuris concupiscentibus per institutionum dogmata sua primaria sumere nutrimenta, ut doctrina præambula informati Iustiniani mereantur sanctioni- Instituta.

ctioni

ctioni securius inhærere. Quæ à Christianissimo Iustiniano Imperatore regulariter deriuata omnium Imperatorū authoritate iubet, uetat, uindicat, punit, atque permittit. Nullus ergo tam præsumptuosus existat, quod sine Institutionum doctrinis ad iurium, & maximè ciuilium sublimitates conscendere attentet: quoniam ex alto irremeabiliter corruunt, qui uolare satagunt anteq̄ pennas assumāt. Fuit autem hic liber de mandato Iustiniani Imperatoris (qui etiam Digestum cōposuit) editus, post Digestum, & post primam compositionem Codicis: ante tamen secundi Codicis, quē nunc habemus, compilationem, per magnificum magistrum Tribonianum Quæstorem sacri palatij sui cum Theophilo & Dorotheo uiris illustribus, ut in principio Institutionum dicitur. Et huiusmodi libri partiales subdiuiduntur ulterius in titulos, & hi in paragraphos, non in leges nec in capitula: & paragraphi interdum quando longi sunt, in uersiculos. In allegationibus autē huius libri talis modus obseruatur, quòd primò liber nominatur, postea rubrica, deinde paragraphus cum uersiculo. Exempli gratia, Inst. de iustit. & iur. §. I. id est, in libro Institutionum, sub rub. de iustitia & iure. in §. primo illius rubricæ. Aliud, Institut. de iur. nat. gent. & ciuil. §. sed quoties. id est, Institutionibus de iure naturali gentium & ciuil. paragrapho alle-

legas

legato. Item Instit. de hered. instit. §. hereditas, id est, heredibus instituendis. paragrapho qui incipit hereditas. & sic de alijs exemplis accipiendum est. Et hæc de nominibus, diuisionibus, & exemplis ipsorum librorum legaiium pro nunc sufficiant.

Vt tamen plenius noscantur hi libri, nota quòd Digestum uetus sic incipit, Iuri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen Iuris descendat. Et primus titulus est, de iustitia, & Iure. Inforтiatum uerò sic incipit, Dotis causa semper & ubiq; est præcipua. Et primus titulus est, Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur. Sed Digestum Nouũ incipit, Hoc edicto permittitur, ut siue iure siue iniuria fieret opus, per nunciationem inhiberetur. Et est primus titulus, De noui operis nũciatione. Codex incipit, Imperator cunctos populos. Et prima rubrica est, De summa trinit. & fide cathol. Præmittitur etiam proœmium, Hæc quæ necessario. Authenticum incipit, Occupatis nobis circa totius Reipub. curas. Et est prima rubrica, Si heres soluere legatum noluerit. Decima collatio, quæ etiam liber de Vsibus feudorum dicitur, sic incipit, Quia de feudo tractaturi sumus, uideamus primò, qui feudum dare possunt. Et prima rubrica est, De his, qui feudum dare possunt. Et qualiter acquiratur et retineatur. Institutiões uerò sic

incia

incipiunt. Imperatoriam maiestatem nō solùm armis decoratā, sed etiā legib. oportet esse armatā.

Notandùm etiam est, quòd quidam liber paruum Volumen appellatus est, continens in aliquos prædictorum librorum totalium, & aliquos partialium: uidelicet Authentica, Vsus feudorum, & tres ultimos libros Codicis, scilicet 10. 11. & 12. qui rarò legi consueuerunt, et titulos habent plerosq; rarißimos.

PRæmißis itaq; nominibus & diuisionibus librorum utriusque iuris cum modis allegandi in ipsis: nunc pro breuiaturis glossarum legendis subiungam quoddam alphabetum, in quo communiores saltem abbreuiaturæ textuum & glossarum Iuris continebuntur: quod sic incipit:

A uel B. etc. Quæcunq; literarum alphabeti posita sola in textibus iuris maximè decret. signat nomen proprium uiri uel mulieris: ut Arnoldus, Bernardus, et sic de alijs: ut de testi. ex parte A. id est, Adæ. et sic de alijs.

Ab. id est, Abbas: scilicet Lapus uel de Castelliano

Ac. uel Accur. id est, Accursius glossator in legibus. Hic duos habuit filios: unus uocabatur Franciscus Accursij, ualens doctor, qui glossis patris sui multas fecit additiones. Alius nomine Ceruotus, qui fecit etiam additiones, quæ dicuntur Ceruotinæ, modicum tamen ualen-

ualentes: quarum una ponitur C. de eden. in l. i. Et sic filius potest in iure patrem reprehēdere, ut ff. de condi. ob cauſ. in moribus secus: licet poſsit dari tutor patri furioſo.

Al. uel Alb. id eſt, Albertus doctor, uel Albericus.

Ala. id eſt, Alanus.

Ap. ſe. le. id eſt, Apoſtolicæ ſedis legatus.

Ap. re. id eſt, appellatione remota.

Ap. ob. re. id eſt, appellationis obſtaculo remoto.

Ant. de. But. id eſt, Antonius de Butrio.

Ar. uel arg. id eſt argumentum.

Arch. id eſt, Archidiaconus magiſter Ioan. Andreæ, qui gloſſauit etiam Sextum, & ſcripſit Roſarium ſuper Decreto.

Ad no. præ. id eſt, ad noſtram præſentiam.

Aut. uel Authen. id eſt, Authenticum liber, uel Authentica lex incorporata.

Az. id eſt, Azo. qui fecit Summam unam in legibus, ex qua ſumunt examinandi cōtinuationes rubricarum.

Bern. Ber. B. id eſt, Bernardus gloſſator Decretalium.

Barth. Brix. id eſt, Bartholomæus Brixenſis, qui fecit additiones gloſ. ſuper Decreto. quas ſi Decretum habet, ſic incipit gloſ. eius: Quoniam nouis ſupernenientibus cauſis, nouis eſt remedijs ſuccurrendum.

Bart.i.Bartolus de Saxo ferrato, legum interpres.

Bal.uel Bald.i.Baldus in utroque iure scribens.

Band.id est, Bandinus doctor.

Bo.me. id est, bonæ memoriæ.

Bulg.id est, Bulgarus doctor.

But.id est, Butrius, scilicet Antonius de Butrio.

C.in textu posita Celestinū signat, maximè quādo apponuntur hæc uerba, prædecessor noster. aliâs in glossis, summis uel lecturis, C.magnū significat códicē, cõmuniter in ablatiuo casu. Sed c.paruū, i. capitulo, uel cētesima, in distinctiōib.

Cy.id est, Cynus doctor legum.

Ci.id est, ciuis.

Cle.uel Clem.id est, Clementinæ uel Clementinis.

Card.id est, Cardinalis doctor.

Constit.id est, constitutio.

Compost.i.Compostellanus doctor.

Cen.eccl.id est, censura ecclesiastica.

Con.t.t.r.i. consulationi tuæ taliter respondemus.

D.sola, uel dist.id est, distinctione.

De pœn.id est, de pœnitentijs.

De cons.id est, de consecratione.

Dil.fil.id est, dilectus filius.

Dama.id est, Damasus Papa.

Dy.id est, Dynus doctor.

Dis.ue.id est, discretioni uestræ.

Do.de Ro.id est, domini de Rota.

Durand.

Durand.id est,Durandus doctor.

E sola,& magna,nomen proprium.e parua,eadem uel eadem: maximè quando sequitur titulo,distinctione,uel lege.

Eccl.Rom.id est,ecclesia Romana.

Extra.id est,extrauagans.

Et hic est sciendum,quòd quando in Summa de casibus, in Summa Pisana uel alicubi in libris Iuris ponitur authoritas ex Decretalibus, tunc allegatur extra: & significat extrauagantem,scilicet textũ uel capitulũ extra corpus Decretorũ positum. Decretales enim paulò ante compilatione͂, correctionem & concordationem ipsarũ erant extrauagãtes:quia uagabãtur extra illud uolume͂.Hodie aũt per Modernos Canonistas capitula in Decretalibus,in Sexto similiter & in Cleme͂ti,nõ cõsueuerunt allegari extra,quia talia capitula modo nõ uagãtur extra corpus Iuris Canonici. Sed legistæ prædictorũ librorum textus allegãt extrà:eo q̃a sũt extra corpus sui Iuris,scilicet Ciuilis. Verũ est q̃ canonistæ adhuc hodie aliquos textus etiã Canonici iuris allegant extrà:uidelicet hos,qui sunt extra uagãtes nondum incorporati Iuri Canonico.

Fa.id est,facit.

Fe.re.præ.n.i. felicis recordationis prædecessoris nostri.

F.t.id est, fraternitati tuæ.
Fi.id est, finale, uel fine.
ff.id est, digestis.
Fri.de.Zen.id est, Fridericus de Zenis.
Fran.de Zab.id est, Franciscus de Zabarellis, doctor & Cardinalis.
Flori.id est, Florianus doctor.
Fri.Imper.id est, Fredericus Imperator.
F.t.t.r. id est, fraternitati tuæ taliter respõdemus.
G.in Spe.id est, Guilielmus in Speculo.
G.de mon.Lau.id est, Guiliel. de monte Lauduno.
Guil.id est, Guilielmus doctor.
Gen.id est, Genshelinus doctor.
Gra.id est. Gratianus compilator Decreti.
Go.uel Gof.i.Goffredus: qui composuit Summam, in qua recitant examinandi in Iure Canonico, continuationes rubricarum, & alia plura.
Gar.id est, Garsias doctor.
Hu.uel V.i.Hugo uel Vgutio.
Ho.uel Host.id est, Hostiensis doctor.
Hen.Bo.id est, Henricus Boick.
Hon.id est, Honorius Papa.
Her.id est, Hermannus doctor.
I, sola, uel cum titello sic, j. denotat infrà.
Pro quo sciendũ, quãdo textus allegatur, q etiã postea habetur, siue in eodẽ lib. siue in alio, eiusdẽ tamẽ Iuris, tũc dicitur infra: et scribitur p j lõgũ:

cui

cui supra poni potest titellus: ut sic. j. titulo pro
ximo. c. j ij. id est, infra titulo proximo. ca. 1. et c.
. edo. tit. id est, infrà eodem titulo.
j. breuis signat unum uel primo.
io. Mo. id est, Ioannes Monachi glossator Sexti in
I Francia.
Io. And. id est, Ioannes Andreæ, etiam glossator
Sexti & Clementinarum, qui & Nouellas con-
scripsit, ualentissimus doctor.
Io. Imo. id est, Ioannes Imola, Modernus doctor su-
per Decretalibus notabiliter scribens.
Io. uel Ioan. i. Ioannes glossator Decreti Theutoni
cus, quem aliqui nominant Ioannem antiquum.
Io. de. Lig. id est, Ioannes de Ligniano.
Io. de Fan. id est, Ioannes de Fantusijs.
Inno. uel Innoc. id est, Innocentius Papa.
Imo. id est, Imola. subaudiendo Io.
Iac. de Liz. id est, Iacobus de Lizano.
Iac. de Are. id est, Iacobus de Arena.
Iac. But. id est, Iacobus Butrigarij.
Iac. Bal. id est, Iacobus Balduini.
Iac. de Bel. id est, Iacobus de Beluiso.
L, sola. id est, lege, uel quinquaginta in numero
distinctionum.
Lap. ab. id est, Lapus Abbas doctor.
Lemb. de Ramp. i. Lambertus de Ramponibus.
Ludo. de Ro. id est, Ludouicus de Roma doctor.

La.uel Lau.i.Laurentius in gloßis Decretalium.
Lib.id est.liber uel libro,secundum exigentiam cõstructionis.
M.uel Mar.id est,Martinus doctor.
M.uel man.i.mandamus:signãter quando litera q. sequitur:ut M.q.id est,mandamus quatenus.
Mo.ca.præ.i.monitione canonica præmissa.
Nic.Sic.do. id est,Nicolaus Siculus doctor,qui aliter dicitur Panormitanus,uel Panormita modernißimus.
No.& uet.test.i.noui & ueteris testamenti.
No.id est,nota.
Nota.id est,notatur.
No uel.id est,Nouella.
O.uel op.id est,opinio.
Ob.id est,obstaculo.
Odo.id est,Odofredus doctor.
Ol.uel Old.id est,Olradus,uel Oldradus,
Osti.uel Ost.i.Ostiẽsis,cõiter tamen per H dicitur.
Pe.i.pœnitentia,uel Petrus,uel penultimo.
Penul.uel penult.id est,penultimo.
Paragraphus, quia in ordine alphabeti nõ inuenitur abbreuiatus,cùm nõ sit una litera,sic solet scribi,§:ut quando capitulum uel aliqua lex est longa, tunc ad citius inueniendum textum allegatum, ponitur in capitulo uel lege paragraphus unus uel plures.Nota tamen quòd paragraphi sunt duplices,ui-

deli-

delicet magnus & paruus: & paruus debet esse niger de encausto in tali forma, §. & talis debet leg cum sua determinatione sequenti hic autem communiter ponitur in glossis uel in summis recollectis. Alius autem magnus sic formatur ¶. & debet esse de alio colore, scilicet rubeo uel blauco seu flauo. Et talis legi non debet: licet in legendo dum inuenitur uel dum uenitur ad eũ, pausari debeat, & in corrigẽdo libros debet nominari, ut appponatur si non sit ibi. Nam certi textus & Summae distinctae sunt per tales ita quòd allegatur primus, secundus, & c. Si ergo non essent ibi, contingeret primũ acci pi pro secundo, & secundum pro primo, quod erro rem induceret, & unus scilicet §. paruus significat alium, uidelicet magnũ. & sic apud logicos est ter minus secundae intentionis.

Praeal. id est, praeallegatus.

Prin. id est, principio.

Per. to. id est, per totum.

Pri. id est, primo.

Praetex. id est, praetextu, hoc est, occasione.

Pau. de leaz. id est, Paulus de Leazaris, qui scribit bene super Clementinis.

Pet. de Bel. id est, Petrus de Bella pertica, doctor R gum citromnotanus Burgundus.

Pet. de Samp. id est, Petrus de Samprana.

P, uel Pla. id est, Placentinus doctor.

Præ.di. id est, præfulgeat dignitate; ut de testis in cap.licet ij.

præ.id est, præterea

Pa.id est, Papa.

Pomp.id est, Pomponius Imperator.

Q. i.quæstione, quādo ponitur in causis Decreti, uel quatenus, quādo ponitur in textu Decretaliū maxime post mādamus: ut sic, mādamus, q.

Ray.id est, Raymundus capellanus & pœnitētiarius Gregorij ix. de quo in principio Decretalium.

Re.id est remota: ut ibi, ap.re.ut supra.

Rof.id est, Roffredus doctor.

Rog.id est, Rogerius legista.

Re..uel Respon.id est, responso, uel Responsio.

Re.id est, require, uel remißionibus.

Sali.id est, Salicetus doctor.

Si.cu.ab.id est, Siculus Abbas.

Se.ap.id est, sedes apostolica.

So.id est, solutio.

Sa.ap.con. i. sacro approbante concilio.

Se.uel seq.id est, sequenti.

Sequen.id est, sequentibus.

S. uel su. id est, suprà. Vnde quando aliquid alligatur in aliquo, quod prius ante illum locum habitum est in alio uel eodem libro, eiusdem tamen iuris, uidelicet aut Ciuilis aut

Canoni-

Canonici, hoc allegatur suprà per s. breuem: sed s. longa sola, id est, scilicet.
Spe. id est. speculum, liber magnus.
Spec. id est, Speculator, author Speculi, scilicet Guilielmi Durandi.
Sub. app, obst. id est, sublato appellationis obstacu lo: ut de test. cum olim.
Sac. aut. con. id est, sacra authoritate Concilij: ut de iureiuran. nimis.
Tan. id est, Tancredus
T. uel tit. id est, titulo.
Etiam t. id est, taliter.
The. id Thomas.
Vin. id est, Vincentius doctor.
Vincen. id est, Vinceutius etiam doctor.
Vb. de Bo. id est, Vbertus de Bobio.
Vlt. id est, ultimo.
V sola, id est, quinque uel quinta: ut v. q. v.
Vui. uel Vuil. id est, Vnilhermus, quod Italici scribunt Gniihelmus, et Francigenæ Guilhermus.
Vui. Duran. i. Vuilhermus Durandi.
Ver. id est, uersu, uel uersiculo.
Ve. id est, uetus: ut ff. uetus.
X. id est, decima.
XX. id est, uigesiima.
XC. i. nonagesima, qua X. præposita C. quæ significat centum, subtra ei x. sicut etiam xl. &c.

Zab.i. Zabarella, uidelicet dominus Francisc°.
g. uel gſ. id eſt, conſecratione.
§. id eſt, paragrapho uel paragraphis: de quo ſupra latius dictum eſt.

Sunt & aliæ abbreuiaturæ de rubricis, tam legū quàm canonum maximè Decretalium, de quib. patebit infrà. Hæc autem de abbreuiaturis textuum & gloſſ. Summarum & Lecturarum utriuſq; Iuris præter titulos nunc ſufficiant. Quæ utiq; primis Iurium alumnis difficiles apparēt in primo agreſſu: & rarò colliguntur ita copioſe. Quare ſit hoc opuſculū incipientib. tanto magis acceptū, ſcariuſq; reputatum, quanto ſolicitius eſt collectum.

QVia ad præmiſſorum notitiam neceſſarium eſt habere rubricas, ſeu titulos utriuſq; Iuris abbreuiatos & extenſos, præponā rubricas iuris Canonici propter earum paucitatē reſpectu rubricarū iuris Ciuilis, quas etiā ſubiungam. Etiam quia ſuprà præmiſi ius Canonicū iuri Ciuili ratione dignitatis, excellentiæ &c. Sequuntur ergo rubricæ Decretaliū, & per conſequens Sexti & Clementinarum, eo ordine, quo ponuntur in Decretalibus primitus abbreuiatæ, deinde extenſæ. & poſteà, ut eò facilius mente teneantur, metricè in 53. uerſib. colligentur. Vnde nota, quòd hi ſunt tituli Decretalium nō inſpecto ordine alphabeti: & primo, primi libri: ſecundo, ſecundi &c.

De

De ſum.Trin.& fid. ca.i. de ſumma Trinitate & fide catholica.

Conſtit.id eſt.conſtitutionibus.

Reſcrip.i.reſcriptis.

Conſue.id eſt,conſuetudine.

Poſtula.præ.i.poſtulatione prælatorum.

Ele.i.electione & electi poteſtate.

Tranſlatio.epiſc.id eſt,translatione epiſcoporum.

Aut.& uſu pal.i.authoritate & uſu pallij.

Renun.id eſt,renunciationibus.

Sup.neg.præ.i.ſupplenda negligẽtia prælatorum.

Tem.or.id eſt,temporibus ordinum,& qualitatibus ordinandorum.

Scru.in or.fa.i.ſcrutinio in ordine faciendo.

Ordi.ab epiſc.qui re.i.ordinatis ab epiſcopo,qui reſignauit uel renunciauit epiſcopatui, uel ab excommunicato.

Aet.& qual.id eſt,ætate & qualitate & ordine præficiendorum.

Sa.unc.i.ſacra unctione.

Sacra.ite.uel non.i.ſacramentis iterandis uel non.

Ser.non ord.id eſt,ſeruis non ordinandis, & eorũ manumiſsione.

Fil.presb. id eſt, filijs presbyterorum ordinandis uel non.

Ob ad rat.id eſt, obligatis ad raciocinia ordinandis uel non.

Corp.uit.i.corpore uitiatis promouendis,uel non.
Biga.id est,bigamis non ordinandis,
Cle.pe.i.clericis peregrinis.
Of.archi.i.officio archidiaconi.
Of.archipræs.id est,officio archipresbyteri.
Off.pri.i.officio primicerij.
Of.sacri.i.officio sacristæ.
Of.custo.i. officio custodis.
Of.uica.id est,officio uicarij.
Of.dele.i.officio & potestate iudicis delegati.
Of.le.id est,officio legati.
Of.iud.or.id est,officio iudicis ordinarij.
Of.iud.id est,officio iudicis.
Ma.& obe.i.maioritate & obedientia.
Treu.& pa.id est,treuga & pace.
Pac.id est,pactis.
Transac.i.transactionibus.
Postu.id est,postulando.
Procur.i.procuratoribus.
Syndi.id est, syndico.
Iis quæ ui me.i.ijs quæ ui metúsue causa fiunt.
In integ.re.i. in integrum restitutione.
Ali.iu.mu.cau.fa.i.alienatiōe mutādi iudicij causa
Arbi.id est,arbitris. (facta.

TITVLI LIBRI SECVNDI.

Iudi.i.iudicijs.
Fo.compe.i.foro competenti.

Li.ob.i.libelli oblatione.
Mu.peti.i.mutuis petitionibus.
Lit.contest.i.litis contestatione.
Vt li.non contest.i.ut lite non contestata nō procedatur ad testiū receptionē, uel ad definitiuā sententiam.
Iu.calum.i.iuramento calumniæ.
Dila.id est, dilationibus.
Fer.id est, ferijs.
Or.cogni.i.ordine cognitionum.
Plus peti.i.plus petitionibus.
Cau.pos.& propri.id est, causa possessionis & proprietatis.
Resti.spo.id est.restitutione spoliatorum.
Do.& contu.i.dolo & contumacia.
Eo qui mit.in pos.i.qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. & fructuum.
Vt li.pen.i.ut lite pendente nihil innouetur.
Seques.possess. id est, sequestratione possessionū
Confes.i.confessis.
Proba.id est, probationibus.
Test.i.testibus & attestationibus.
Test.cog.i.testibus cogendis uel non.
Fi.instru.i.fide instrumentorum.
Præsum.i.præsumptionibus.
Iureiur.i.iureiurando.
Excep.id est, exceptionibus.
Præscrip.i.præscriptionibus.

Sen.

Sent.& re iudi.i.sententia & re iudicata.
Ap.i.appellationibus, recusationib.et relationib.
Peregri.id est peregrinantibus.
Confir.uti.id est, confirmatione utili & inutili.

TITVLI TERTII LIBRI.

Vi.& ho.cle.i.de uita & honestate clericorum.
Coha.cle.& mu.id est,cohabitatione clericorum & mulierum.
Cler.coniu.id est,clericis coniugatis.
Cler.non resi.id est,clericis non residentibus in ecclesia uel præbenda.
Præben.i.præbendis & dignitatibus.
Cler.ægro.i.clerico ægrotante uel debilitato.
Inst.id est,institutionibus.
Concess.præ.id est, concessione præbendæ uel ecclesiæ non uacantis.
Ne.se.ua.i.ne sede uacante aliquid innouetur.
Iis quæ fi.à præ.i.ijs quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli.
Iis quæ fi.à ma.par.ca.i.ijs,quæ fiunt à maiori parte capituli.
Vt ec.benef.i.ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.
Re.ec.non alie.i.rebus ecclesiæ non alienandis.
Preca.i.precario uel precarijs.
Commo.id est,commodato.
Depo.id est,deposito.

Empt.& uend.i.emptione & uenditione.
Lo.& condu.i,locato & conducto.
Re.permu.i.rerum permutatione.
Feud.id est,feudis.
Pigno.i.pignoribus & alijs cautionibus.
Fideiuſ.id est.fideiuſſoribus.
Solu.i.ſolutionibus.
Dona.id eſt,donationibus.
Pecu.cle.id eſt,peculio clericorum.
Teſt.i.teſtamentis & ultimis uoluntatibus.
Suc.ab inteſt.i.ſucceſsionibus ab inteſtato.
Sepul.id eſt;ſepulturis.
Paroch.i.parochijs & alienis parochianis.
Deci.id eſt,decimis, primitijs, & oblationibus.
Regula.i.regularibus et trãſeuntib. ad religionẽ.
Cõuer.coniu.i. conuerſione coniugatorum.
Conuer.infid.i.conuerſione infidelium.
Vot.i.uoto & uoti redemptione.
Sta.mo.id eſt,ſtatu monachorum & canonicorum regularium.
Reli.do.id eſt,religioſis domibus,ut epiſcopo ſint ſubiectæ.
Capel.mo.id eſt,capellis monachorum & aliorũ religioſorum.
Iure pa.i.iure patronatus.
Cenſi.i.cenſibus,exactionibus,& procurationib.
Conſe.ec.i.conſecratione eccleſiæ uel altaris.

Cele-

Cele.miſ.i.celebratione miſſarum. & ſacramento eucharistiæ, & diuinis officijs.

Bapt.i.baptiſmo & eius effectu.

Preſ.non bapt.i.presbytero non baptizato.

Custo.euch.i.cuſtodia eucharistiæ, chriſmatis, & aliorum ſacramentorum.

Reli.& ue.ſan.i.reliquijs & ueneratiõe ſanctorũ

Ob.ie.i.obſeruatione ieiuniorum.

Pur.post par.i.purificatione poſt partum.

Ec.ædi.i.eccleſijs ædificandis uel reparandis.

Immun.id eſt, immunitate, aliàs emunitate eccleſiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.

Ne cle.uel mon.i.clerici uel monachi ſecularibus negotijs ſe immiſceant.

TITVLI QVARTI LIBRI.

Spon.& matri.id eſt, ſponſalibus & matrimonijs.

Deſpon.impu.i.deſponſatione impuberum.

Clan.deſpon.i.clandeſtina deſponſatione.

Spon.du.i.ſponſa duorum.

Condi.ap.id eſt, conditionibus appoſitis in deſponſatione uel in alijs contractibus.

Qui cler.uel uo.i.qui clerici uel uouentes matrimonium contrahere poſſunt.

Eo qui dux.in mat.id eſt, eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Con.lepro.i.coniugio leproſorum.

Con-

Coniu.ser.i.coniugio seruorum.
Na.ex lib.uen.i.natis ex libero uentre.
Cog.spi.i.cognitione spiritali.
Cog.le.id est, cognitione legali.
Eo qui cog.consan.ux.suæ.i.eo qui cognouit consanguineam uxoris suæ.
Consan.& af.i.consanguinitate & affinitate.
Fri.& mal.i.frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi.
Ma.con.edic.ec.contract.i.matrimonio contra edictum ecclesiæ contracto.
Qui fi.sint leg.id est, qui filij sint legitimi.
Qui ma.ac.pos.i.qui matrimonium accusare possunt, uel contra illud testificari.
Diuor.id est, diuortijs.
Do.inter ui.& ux.& de dote.id est, donationibus inter uirum & uxorem, & de dote post diuortium restituenda.
Se.nup.i.secundis nuptijs.

TITVLI QVINTI LIB.

Accu.i.accusationibus, inquisitionibus & denunciationibus.
Calum.i.calumniatoribus.
Simo.i.simonia; & ne aliquid pro spiritalibus exigatur uel promittatur.
Ne præla ui.su.i.ne prælati uices suas uel ecclesias sub annuo censu concedant.

De magi.i.magistris: & ne aliquid exigatur, pro licentia docendi.
Iudæ.i.Iudæis & Sarracenis et eorum seruis.
Hære.i.hæreticis & Manichæis.
Schisma.id est, schismaticis.
Aposta.id est, apostatis & reiterantibus baptisma.
His qui fi.oc.i.qui filios occiderunt.
Infan.& lang. ex. id est, infantibus & languidis expositis.
Homici.i.homicidio uoluntario uel casuali.
Tornea.i.torneamentis.
Cle.pug.in du.i.clericis pugnantibus in duello.
Bali.& sagit.i.balistarijs & sagittarijs.
Adul.i.adulterio & stupro.
Rapto.id est, raptoribus, incendiarijs, & uiolatoribus ecclesiarum.
Fur, id est, furtis.
Vsur.id est, usuris.
Cri.fal.id est, crimine falsi.
Sortile.id est, sortilegijs.
Collu.dete.i.collusione detegenda.
Delic.pu.id est, delictis puerorum.
Cle.uena.id est, clerico uenatore.
Cler.percus.i.clerico percussore.
Maledi. id est, maledicis.
Cler.excommu.i.clerico excommunicato, interdi-

sto uel deposito ministrante.
Cler.*non ord. id est, clerico non ordinato ministrante.*
Cler.*per sal.pro.i. clerico per saltum promoto.*
Eo,*qui fur.or.suf. id est eo qui furtiuè ordines suscepit.*
Excef.*præ.id est, excessibus prælatorum in subditos.*
No.*ope.nun.ii noui operis nunciatione.*
Priuile.*id est,priuilegijs & excessibus præuilegiatorum.*
Purg.*cano.i.purgatione canonica.*
Pur.*uulg.i.purgatione uulgari.*
Iniu.*i. iniurijs & damno dato.*
Pœn.*id est,pœnis.*
Pœn. *& re.i.pœnitentijs & remißionibus.*
Sen.*excom.i.sententia excommunicationis.*
Ver.*sig.i.uerborum significatione.*
Re *iu.id est,regulis iuris.*

Nunc præmißis rubricis Decretaliũ abbreuiatis & extensis,ut eò melius mente teneantur, sequuntur uersus de eisdẽ secũdum ordinem.

PRIMA *suprema fides statuit,scribit' que, senescit.*
Postulat electus,translatus,author & usus.
Inde renuntio,suppleo:temporibus quoq; scrutor

Ordo resignantis, ætas, ungitq; sacramen.
Filius & seruus, obnoxius & uitatus.
Hinc bigamus, clerus, peregrinus & archileuita.
Archisacer, primas, sacri custos, uice fungens.
Delegans, legans, iudex ex ordine dictus.
Iudicis officium, maior pars pacta sequuntur.
Transigo, postulo, procuro, uel syndicus esto.
Hinc metus integrat, alienat, arbitrium dat.

IVDICIVM, forusq;, libellus, mutua poscēs.
Litem contestans, sine quo non suscipe testes.
Iuro dilatis, ferijs, ex ordine nosco.
Plus peto de causa, spoliatus restituendus.
Est dolus, est missus, lis pendens, atq; sequester.
Confessusq;, probo, testis, testes quoque cogo.
Instruo, præsumo, iusiurans, excipiendo.
Præscribo, sententió, prouoco, pergoq; firmo.

DIuiūs honor, cler⁹, habitās cler⁹ quoq; iū.
Nō residēs dign⁹: æger uel debilitat⁹ (et.
Instituo concedendo ne sede uacante.
Et sine consensu maior pars non minuatur.
Ecclesiæ res, atque precaria commodo, pono,
Vendo, loco, mutuo, feudum pignusq; cauēdo.
Atq; fideiussor soluit dat peculiorum.
De testamentis etiam succedo sepultis.
Parochijs. decimis uult regula, relligiosis.
Coniux, conuersus infidus, uota redemit.
Inde status monachi, domus atq; capella locorum.

Iure

Iure patronatus,de censibus,ara sacrata.
Missaq;,baptismus,quo non est prebyster usus.
Eucharistia,relliquiæ,ieiunia pura.
Aedes immunes seculi,fuge clerice merces.

SPONSVS & impubes,clandestina,sponsa duorum.
Conditio uouens,qui polluit atque leprosus.
Seruus de natis,sequitur cognatio duplex.
Post consanguineam,consanguinei,gelidiq;.
Coniugium uetitum sequitur,qui legitimi sunt.
Accusare queunt,diuortia,dona secunda.

ACCVSATIO siue calumnia simonialis.
Prælati rabi,Iudæus,hæreticusq;.
Schismaticus,apostaticus,natos perimentes.
Infans expositus,homicidia, torneamenta.
Hinc clerus pugnans,post hocq; sagittat adulter.
Ecclesiæ raptor,sequitur fur,hinc & usura.
Falsarius,sors,colludens,crimen puerorum.
Clerus uenator,percussor,maledicusq;.
Clerus depositus,qui non est ordo minister.
Saltus furtiuus,excessus,opusq; nouellum.
Lex priuata subit,sequitur purgatio duplex,
Iniuriæ pœnæq; remissio post anathema.
Verborum signi sequitur post regula Iuris.

Hi sunt speciales uersus de rubricis Decretaliū secūdū ordinē suū.Et ut suprà tactū est, ubi dicebatur de Decret.clxxxv.sūt rubricæ seu t t.

 Sunt

Sunt autem capitula in Decretalibus tria millia minus xviij.

Versus:

Bis centum tituli, sed quindenos remouebis,
Sunt Decretales: ter mille, sed absq; nouem bis.

PRæmissis titulis seu rubricis Decretalium abbreuiatis & extensis non inspecto ordine alphabeti, seu eo ordine, quo ponuntur in Decretalibus, & præmissis uersibus de ijsdem secundũ ordinem, ut eò melius mente teneantur: sequuntur nũc ijdẽ tituli seu rubricæ Decretaliũ extensi per ordinem alphabeti, secundum ordinem librorum eos cõtinentium ordinati: ut lector Iuris si indiguerit, citius inueniendo quẽlibet illorum, recurrat ad eos.

TITVLI LIB. DECRETAL.

AVthoritate & usu pallij lib. 1. tit. 8.
Allenatione iudicij mutandi causa facta lib. 1. tit. 11.
Arbitris lib. 1. tit. 42.
Appellationibus, recusationibus & rela. lib. 2. tit. 28.
Accusationibus, inquisitionibus, & denunciationib. lib. 5. tit. 1.
Apostatis & reiterantib. baptismum li. 5. tit. 9.
Adulterijs & stupro lib. 1. tit. 6.
BIgamis non ordinandis lib. 1. tit. 21.
Baptismo & eius effectu lib. 3. tit. 42.

Con-

Aeta-

Noui

Reli-

Senten-

¶In sexto autem libro sunt rubricæ pauciores, uidelicet circa 72. & in Clementinis adhuc pauciores, uidelicet 47.

¶Capitula scire cupiens in his duobus mox numerabit: sed magis profectò quid contineant attendendum est, quàm quot sint. Vt autem faciliter scire-

tur

tur in uersibus præmissis, quæ rubricæ Decretaliũ essent in Sexto, & quæ in Clementinis: desuper signandæ essent cum rubro 6. in sexto, & 7. in Clementinis, quod aliquo labore fieri posset. illum ad remouendum tituli siue rubricæ libri Sexti, & Clementinarum consequenter sequuntur, ut in eisdem positæ sunt libris, non inspecto ordine alphabeti. Et primo tituli siue rubricæ libri primi Sexti Decretalium.

¶TITVLI PRIMI LIBRI SEXTI DECRETALIVM.

De summa Trinitate & fide catholica.
De constitutionibus.
De rescriptis.
De consuetudine.
De postulatione prælatorum.
De electione & electi potestate.
De renunciatione.
De supplenda negligentia prælatorum.
De tẽporibus ordinũ, & qualitatibus ordinãdorũ.
De filijs præsbyterorum ordinandis, uel nõ.
De officio uicarij.
De officio & põtestate iudicis.
De officio & potestate iudicis delegati.
De officio legati.
De officio iudicis ordinarij.
De maioritate & obedientia.

De

De pactis.
De procuratoribus.
De ijs,quæ ui metúsue causa fiunt.
De restitutione in integrum.
De arbitris.

TITVLI SECVNDI LIBRI SEXTI DECRETALIVM.

DE iudicijs.
De foro competenti.
De litis contestatione.
De iuramento calumniæ.
De restitutione spoliatorum.
De dolo & contumacia.
De eo,q mittitur in possessionē cāusa rei seruādæ.
Vt lite pendente nihil innouetur.
De confessis.
De testibus & attestationibus.
De iureiurando.
De exceptionibus.
De præscriptionibus.
De sententia & re iudicata.
De appellationibus, recusationibus & relationibus.

TITVLI TERTII LIBRI SEXTI DECRETALIVM.

DE uita & honestate clericorum.
De clericis coniugatis.

De

¶TITVLI QVARTI LIBRI SEXTI DECRETALIVM.

¶TITVLI QVINTI LIBRI

SEXTI DECRETALIVM.

DE accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus.
De hæreticis & Manichæis, & eorum seruis.
De schismaticis.
De homicidio uoluntario uel casuali.
De exceßibus prælatorum in subditos.
De priuilegijs & exceßibus priuilegiatorum.
De iniurijs & damno dato.
De pœnis.
De pœnitentijs & remißionibus.
De sententia excommunicationis.
De uerborum significatione.
De regulis iuris.

POsitis titulis quinq; librorũ lib. 6. prout consequenter ponuntur in libris non inspecto alphabeti ordine, ponuntur ijdem tituli siue rubricæ præfatorum librorum libri sexti secundum ordinẽ alphabeti: ut à lectoribus citius inueniri ualeant.

¶TITVLI SIVE RVBRICAE SEXTI LIBRI DECRETALIVM.

ARbitris lib. 1. tit. 22.
Accusationibus, inquisitionibus & denunciationibus lib. 5. tit. 1.
Appellationibus, recusationibus, & relationibus. lib. 2. tit. 15.
Bigamis lib. 1. tit. 11.

Consti

Immunitate ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium. lib. 3. tit. 20.
Iniurijs & damno dato lib. 5. tit. 7.
Litis contestatione. lib. 2. tit. 3.
Maioritate & obedientia lib. 1. tit. 17.
Ne sede uacante aliquid innouetur lib. 3. tit. 8.
Ne clerici uel monachi negotijs secularibus se immisceant lib. 5. tit. 21.
Officio uicarij lib. 1. tit. 12.
Officio & potestate iudicis delegati. li. 1. tit. 14.
Officio legati li. 1. tit. 15.
Officio iudicis ordinarij lib. 1. tit. 16.
Postulatione prælatorum li. 1. tit. 5.
Pactis lib. 1. tit. 18.
Procuratoribus lib. 1. tit. 19.
Præscriptionibus. lib. 2. tit. 13.
Præbendis & dignitatibus lib. 3. tit. 4.
Priuilegijs et excessibus priuilegiatorū li. 5. tit. 6.
Pœnis lib. 5. tit. 8.
Pœnitentijs & remissionibus lib. 5. tit. 9.
Rescriptis lib. 1. tit. 3.
Renunciationibus lib. 1. tit. 7.
Restitutione in integrum lib. 1. tit. 21.
Restitutione spoliatorum. li. 2. tit. 5.
Rebus ecclesiæ non alienandis li. 3. tit. 9.
Regularibus et trāseuntib. ad religionē li. 3. tit. 14.
Reliquijs & ueneratione sanctorum li. 3. tit. 9.

Regu-

¶ Nota, quòd in libris Sexti Decretalium sunt tituli siue rubricæ 72. in primo libro 21. In secundo 15. In tertio 19. In quarto 3. In quinto 12.

SEquuntur tituli siue rubricæ Clementinarum, ut in libris earum consequenter positi sunt, ordine alphabeti non inspecto.

¶ TITVLI PRIMI LIBRI CLEMENTINARVM.

De electione & electi potestate.
De renunciationibus.
De supplenda negligentia prælatorum.
De ætate & qualitate &c.
De officio uicarij.
De officio & potestate iudicis delegati.
De officio iudicis ordinarij.
De procuratoribus.
De in integrum restitutione.

¶TITVLI SECVNDI LIBRI CLEMENTINARVM.

DE iudicijs.
De foro competenti.
De causa possessionis & proprietatis.
De dolo & contumacia.
Vt lite pendente nihil innouetur.
De sequestratione possessionum, & fructuum.
De probationibus.
De iureiurando.
De exceptionibus.
De sententia & re iudicata.
De appellationibus, recusationibus & relationib.

¶TITVLI TERTII LIBRI

DE uita & honestate clericorum.
De præbendis & dignitatibus.
De concessione præbendæ uel ecclesiæ non uacātis.
De rebus ecclesiæ non alienandis.
De rerum permutatione.

¶TITVLI QVARTI LIBRI.

¶TITVLI QVINTI LIBRI.

POsitis titulis quinque librorum Clementinarum, prout communiter ponuntur in libris

 non

non inspecto alphabeti ordine, ponuntur ijdem titulí, siue rubricæ præfatorum librorum Clementinarum, secundum ordinem alphabeti, ut à lectoribus citius inueniri ualeant.

¶TITVLI SIVE RVBRICAE LIBRI CLEMENTINARVM.

Iure

Sepulturis li.3.tit.7. (li.3.tit.10.
Statu monachorum & canonicorum regularium,
Sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, & solutionis li.5. tit.7.
Testamentis & ultimis uoluntatibus li.3. tit.4.
Vt lite pendente nihil innouetur li.2.tit.5.
Vita & honestate clericorum li. 7. tit.1.
Verborum significatione li.5.tit.8.

Nota quod in libris Clemen. & Decretalium sunt tituli siue rubricæ 42. In primo lib. 11. In secundo 11.. In tertio 16. In quarto 1. In quinto. 8.

Collige p uersus qd uult distinctio quæuis.
Vt uideat quisq; diuinum Ius hominisq;.
Vtq; sciat, per quæ consistunt iura Quiritum.
Et cur dicatur res ecclesiastica canon.
Regum cur fuerint à primo condita iura.
Ne liceat cuiquam ius naturale mouere.
Hæc mala peccati distinguit ludificati.
Ex hac cognosces, qui leges composuerunt.
Re qua ius naturæ â consuetudine differt.
Vt naturali cedant, quæ constituuntur.
Sic legi regum lex præualet ecclesiarum.
Mandato iuris & legum uincitur usus.
Omnia iustitiæ discretio prouida pensat.
Non dispensatur ubi naturale patet ius,
Sic nec agas leuia, quòd quis uitet grauiora.
Tempus in hac disce, quo cano cœperit esse.

Respicias quot erant, & eos, qui constituerunt.
Actor sit papa, si consilium celebrandum.
Dicitur hic, q; bis synodus celebratur in anno.
Hæc monstrat, quid Decretalis epistola poßit.
Tantò quis ualeat, quò quis rationibus instat.
Summos seu minimos recitans locat inferiores.
Ista loca distinguit, & ordinat ecclesiarum.
Consecrat hæc omnes maiores, siue minores.
Discutit ista genus, patriam, uitamq; sacrandi.
Hæc dat cuiq; suum, ueniale de crimine distans.
Sit post baptisma contentus coniuge sola.
Hac Augustinus nubentis uota requirit.
Ista sacratorum contractum damnat & odit.
Hac locus & causa, tempus, persona notantur.
Contradicit & hæc per consilium Manichæis.
Tangit & hæc, quæ contineant offerre uolentes.
Instruit hæc leuita minor quòd contineat se.
Ordo sacer non detur ei, si quis bigamus sit.
Fœmina pontifici persona domestica non sit.
Ista docet præsul, quòd debet sobrius esse.
Adstruit hæc prudens, quòd debeat esse sacrandus.
Hæc prohibet legere gentilia metra satyræ.
Scripturas sacras sacrandus scire iubetur.
Admonet hæc illum, qui non extrinseca nouit.
Nisi sit ornatus, hic non admittitur ipse.
Conuenit esse modum greßus, uerbiq; cibiq;.
Tutius est ipsi, si sit cunctis bonus hospes.

In factis,uerbis hunc condecet esse pudicum.
Gloria pontificis est,ut procul ingluuies sit.
Expedit ut non sit percussor quisq; sacerdos.
Respuit hæc hominem distinctio litigiosum.
Mittit in interitum cupidos:hæc fœnus abhorrēs.
Abijcitur sacrandus in hac si sit neophytus.
Non uenit ad clerum,qui corpus habet uitiosum.
Aliàs miseretur. Iudicat hæc primò grauiter,sed pòst moderatur.
Sacrari uetat hæc omnes,quos curia stringit.
Præpositus primò datur hic præposterus ordo.
Idcirco uetat hos:quia sæpius hi repetuntur.
Reijcit hæc seruos sine libertate sacrandos.
Eijcit abscißos,& corporibus uiciatos.
Condemnatur in hac generatio presbyterorum.
Hic baptizatus prohibetur,si fuit æger.
Hæc uetat abbate monachos nolente sacrari.
Officium negat hæc,nisi sit bene quisq; probatus.
Nullus erit præsul,nisi quem sacer ordo decorat.
Indigni laici iubet hæc ne pontifices sint.
Cler⁹,plebs,prīceps:hic elegit,hæc petit,hic uult.
Vsurpans laicus id,ut eligat,audiat istam.
Sed docet hæc per quid tribuatur præsulis ordo.
Cùm dissensio fit,à pluribus edita stabunt.
Vt sacretur ab omnibus archiepiscopus,hæc uult.
Instituiq; iubet à præside presbyteros hæc.
Vult hæc sacrari,si cui dubius fuit ordo.
Si uult hoc præsul,lectores condiat abbas.

Eccle-

Ecclesiæ tituló ue carens non promoueatur.
Respice dicta patrum, ne promoueas alienum.
Abnuit hæc recipi, cui dimissoria non est.
Tutè susceperis, quem sic formata tuetur.
Pœnit maiores, dum promouet inferiores.
Distinguit tempus hæc, in quo promoueantur.
Tempora dinstinguit, & in his ieiunia ponit.
Rectos indicat hæc modulos interstitiorum.
Ista dat annorum numerum, quo promoueantur.
A quibus ipsa patris electio debeat esse.
Sed loca pōtificis docet hæc & presbyterorum.
Crimine quo careat sacrandus, in hac replicatur.
Hæc dat pauperibus, lapsosq; docet reparare.
Vt nec consensum det peccatis alienis.
Sollicitus sit episcopus oppressos releuare.
Congruit ut præsul primùm ferat hospiti curam.
Incautum largum uetat hæc, uenantibus obstat.
Hac datur impensa uiduas inopesq; tueri.
Respuitur clerus, si non pius aut cupidus sit.
Istic stat regula hæc, & quòd bene præpositus sit.
Ex hac sacrari prohibentur litigiosi.
Tutius a[illegible]te petat, nisi sit satis ecclesiæ res.
Hæc plus corde probat domino, q̄ uoce canendum.
Hæc dat obedire maioribus inferiores.
Non negat ista suas mandare uices patriarcham.
Sed non omnino uetat ista tacere minores.
Vt seculi princeps non ordinet ecclesiæ res.

Vrbs

Vrbs non signatos apices non uult neq; mittit.
Est ius muniri peregrinum quinq; sigillis.
Vniuersalem nullum sinit ista uocari.
Ista uetat ne qui celebrent nisi pallia dentur.
Moribus indecori,non pallio sunt decorandi.
Absit ut una duos habeat prouincia patres.
Sensum uersibus ijs dat causæ quæstio quæuis.
Damnat ementes specialia gratia Christi.
Ingressum uendens uel emens perdit ecclesiarum.
Si pro præbendis dederis quid, Simon haberis.
Criminis ignorans fiet reus ille paterni.
Ecclesiam reddit ista uix,quòd ordine præstet.
Rursus promotos abscidit ius promouendos.
Ecclesia pax plena sibi clericq; negatur.
Causa patēs cùm sit cunctis nō quæritur ordo.
Ad ius uel synodum nullus trahat expoliatum.
Vim talem subeat,qualem fecisse uolebat.
Ad testesq; duos præsul conuincitur aptos.
Si cadit accusans,non cogitur reus ultrà.
Respuitur iure uox dilatoria si sit.
Vir bonus accusat quemuis,licet inferior sit.
Mandato legis datur accusatio scriptis.
Quod plenè restitui debeat, ius edocet omne.
Vtitur indicijs quanto fuit expoliatus.
Apertè tractatur quamuis inducia detur.
Restat ut infamis & homo sine lege tacens sit.
Vox inimica domestica non obest alieno.

Mitti

Mitti uel duci non debet ad exteriores.
Liber ab hac non stat simul quē sua culpa remora (det.
Iudex auditor non fiat præsulis unus.
Iudicio nullus unquam damnabitur absens.
Exigitur ne quis in quo cadit, hoc repetatur.
Torquet in actorem sibi uox obiecta reatum.
Omnis anathema nec agat, nec testificetur.
Ritè tacet quiuis minor illum si tenet ætas.
Dum ne quis agere, nequeas & testificari.
Ius statuit, ne sit quis unquam testis & actor.
Nunquam damnetur quis cùm non poßit adesse.
Dat ius quod quis agat pro se ciuilia tantùm.
Mittit famosum neglecta probatio flagris.
Est accusandus semel & bis: terq; uocandus.
Nemo procuret crimen, ciuilia curet.
Baiula iuris habet, ut synodalia fiant.
Reuera malus est, mala cuius qui malè pandit.
Aut caput aut lingua delatori capuletur.
Omnes infames taceant, aut crimine tanti
Præsulis obiecta, nisi uera proles reprobaris.
Iudicium expetere nunquam debes alienum.
Altera adesse potest, si sit prouincia discors.
Si cadit accusans, non cogetur reus ultrà.
Est qui dum uiuit nemo sibi substituendus.
Tutus semper erit hic qui se dante recepit.
Dat ius ne statuat, successorem sibi præsul.
Nullus amicorum mihi prosit ut eligat unus.

Electus cùm sim, præstatur cautio damni.
Est secum standum, sententia ni uetat ipsum.
Ordinis est, ne quis unquam redeat sine scriptis.
Si quis anathema statuit, uirtute carebit.
Iudicis, & alterius nullus est ordo petendus.
Curent primates bene sua, non aliena.
Non dubites dotem cum basilica retinendam.
Ordinet & seruet, dispenset, non alienet:
Nil præterquam duos præsumat sumere soldos.
Iudicet ut laicus, clerum non attrahat ullus.
Iudicium secli, sequitur suspensio cleri.
Seu bona, seu mala sit sententia, dico tenendam.
Dico q̃ proprium poterit quid clerus habere.
Ecclesiæ si res uendis, uel emis, sibi reddas.
Si dare uis, & des, dare non potes ecclesiæ res.
Ex re communi quæsitis utimur æquè.
Si fortasse uoles testari, de proprio des.
Ecclesiæ baptismali dandæ decimæ sunt.
Tēpora longa trahunt ius funeris & decimarum.
Ius est, ne qs plus repetat, quàm debeat alter.
Non nisi ciuili re frater testis habetur.
Tale quid exercens, non debet clericus esse.
Si tulerit plus quàm dederit, iam fœnus habetur.
Ex malè quæsitis eleemosyna non fit egenis.
Si malè parta tenet, dignè non pœnitet ullus.
In furia non pœna datur, cùm pœna notatur,
Nec retinere licet, quæ sunt promissa patrono.

Solùm

Solùm uoce nequit condemnari mulieris.
Tali die domini placitum non debet haberi.
Atq; probatur, in hac probatio danda neganti.
Nec confeßio sit, nec iuramenta coacta.
Tollere non poterit, quem cōfert solus honorem.
Ingrau:bus si sit deuictus, eijciatur.
Dantur in hac monachi pastores ecclesiarum.
Abbas ecclesiam, præsul debet dare curam.
Hic legitur quòd ius, & rem præscriptio tollit.
Quadragenis domibus præscriptio religiosis.
Tales si teneant ius, non tamen ergo gubernent.
Vsurpans sine iudicio, rem decidet à re.
Respuit à laicis ius ecclesias retineri.
Quæritur an liceat, cordis dimittere uotum.
Vt sua Gonsaldus teneat, quæ dederat æger.
Omne monasterio remanebit, nec redit ille.
Dum redit illicitè, quæ contulit, illa manebunt.
Terminat hæc apud alumnū synodale statutū,
Vt non Abbates à præsule constituantur.
Vt præsul clerum non impediat monachandum.
Ipso nolente, tamen non suscipit alter.
Sed iam Canonicos canon prohibet monachari.
Quē pater offert, si placet, exit cū sit adultus
Visam mox uestem, si non pater abdicat, hic stet.
Offert inuitum, nec seruat religionem.
Et si fortè placet, monacho transire licebit.
Prima sit ex titulo: sit commendata secunda.

Ecclesiam renui uetat hæc, aliaq; cupiri.
Tertia ne liceat tractare negotia secli.
In clara ueste prohibetur clericus esse.
Examen proprium fugiens, sine spe graduum sit.
Iuramenta licet homini dare quando necesse.
Si sic esse putat, ut ait, non peierat ipse.
Taliter exemplo, quod obediat ipse probatur.
Vota promissa mutentur, turpia si sint.
Dum periurare cupis, periurus haberis.
Ex iusta causa multis licet arma mouere.
Fit bellum iustum, si pro rebus repetendis.
Fas est quando quidem socio succurritur armis.
Inferriq; docet uindictam quæstio quarta.
Cùm sit ad hoc positus, ut puniat ille meretur.
Iura iubent homines peruersos ad bona cogi.
Ecclesiæ rebus sint hæretici spoliandi.
Tandem de clero nulli licet arma mouere.
Si quis es hæreticus, tua sit sententia nulla.
Interdum mali post mortem corripiuntur.
Crimine prædonum non damnetur domus eius.
Tuta sit Ecclesia, quam lex priuata tuetur.
Et si subsequitur lex altera, derogat illi.
Mentem diuinam rimantes, sortilegi sunt.
Vita non uiuunt, qui peccant ista tenentes.
Nomina, materiam, quæ per primordia sumpsit.
In quatuor disces ista, si fortè requiris.
Tales, ni cessent, communio tollitur ipsis.
Vinctum pontificis, non solues tu moriturum.

Morte facit pœnas, noli proponere quantum.
Si sit solenne, dirimit connubia uotum.
Sponsa ligat sponsum, propriè nõ est tamen uxor.
Soluit disparitas cultus connubia quæq;.
Iungitur hic alij, si respuit illa manere.
Testatur bigamum sacer Augustinus eundem.
Viros coniugij personæ dißipat error.
Tantum conditio poterit, si uilior erit.
Nam contracta prius non soluit fœdera, sed post.
Parui contrahere nequeunt sponsalia iure.
Spiritalis naturali non societur.
Vxorisq; suæ cognata non societur.
Mandatur clandestina ne connubia fiant.
Pollutam uetat hæc in mortem fraude parentem.
Si datur inuita, pòst quando placet reddit illam.
Vt nulli nubat, nisi patris sponsio fiat.
Ducere lex prohibet in coniugio meretrices.
Obstat coniugio sacro complenda libido.
Cùm liber sit animus, nõ spõdeat hanc pater eius.
Tangere ne liceat aliam, quàm stirps sibi fiat.
Reuera sine mente caro nunquam uiolatur.
In simili lapsu, non hanc dimittet adulter.
Nullam, dum uiuit hæc, hic pro coniuge ducat.
Alter non peccet, quo damnetur minus alter.
Frigidus est, alij tunc non sociabitur ulli.
Vir non abijciat sine iudicio mulierem.
Tertia si credis, purgat confeßio crimen.

Purgat secretum cordis contritio crimen.
Et profecto semel, dilectio non cadit unquam.
Nemo semel si pœnituit, bene pœnitet ultrà.
Ista probat dimissa semel peccata teneri.
Magna cautela, quiuis pensare tenetur.
Debeat esse gemens, & qualis uulnera purgans.
Omnes baptismi maculas quo tegere poßit.
Dum tamen in uita, post mortem ducere uitam.
Vt uir non oret, uxor si debita quærit.
Mens utriusq; nisi sit, non bene continet alter.
Tuta manet, uiuente uiro, quæ nescia nupsit.
Vult Leo, si uenit hic, redit hæc, retinẽsq; priorẽ.
Cognatam propriam nemo pro coniuge ducat.
Omnes uxoris consanguineos reprobabis.
Nunc septenorum graduum distinguitur ordo.
Vtq; status hominis, si est generatio quarta.
Trũcus ponitur hic cum ramis, ut docet author.
In testes recipi monstrat tibi sexta parentes.
Tangitur hic, quòd non incestu gignitur hæres.
Vtitur hæc, in quo dispensandum licitum sit.
Aut si fraus subeat, cogetur illa reuerti.
Susceptam sobolem uetat affini sociandam.
Tunc raptus fiet, cùm ui deducitur illa.
Coniungetur ei purgatio crimine raptus.

Consecrat ecclesias domini distinctio prima.
Panis sacrati fert sacramenta secunda.
Tertia dat ferias, nobis ieiunia subdit.

Baptis-

aptiſmaq; docet,tempus diſtinctio quarta.
Confirmat,ſacrat,officijs ieiunia laudat.
Pneumate donato,concludit fine beato.

Explicit Decretum uerſificatum.

Sed quia Decreti rubricas nimis eſſet faſtidio-ſum enumerare,propter maximam multitudinem: ne tamen naturam eius prætercam, uerſus ſub-iunxi totam materiam Decreti ſignificantes in genere de qualibet diſtinctione,& omnibus quæ-ſtionibus cunctarum cauſarum

LIber Decretorũ diſtinctus eſt in tres partes, quarum prima uocatur Diſtinctiones, & huiuſmodi ſunt centum & una.In primis duabus di-ſtinctionib.tractat magiſter Gratianus de iure,ponendo iuris diuiſionẽ,ſubdiuiſiones,diuerſarũ ſpe-cierum differentias & conuenientias.In tertia,qđ ſit canon,quid priuilegium,& quid officiũ legum. In quarta,quare leges factæ ſint,& quales eſſe debeant,& quando ex eis,uel ſecundum eas ſit iudi-candum,ac de Quadrageſimali obſeruatione. In quinta,de muliere enixa uel menſtruoſa.In ſexta, de multiplici genere illuſionum.In ſeptima,de cõ-ditoribus legum.In 8.quòd ueritati & rationi ſit conſuetudo poſtponenda. In 9.quòd tribunalia re gum ſacerdotali ſunt poteſtati ſubdita,& ꝙ pon-tifices & reges ſeſe indigent. In 10. quibus legi-bus imperatorum ſit obtemperandũ,& quòd men

 dacia

dacia scriptorum non sunt admissa Canonibus, & si quando inueniantur, sunt corrigenda in opusculis tractatuũ. in 11. quòd usus & consuetudo legẽ & canonem non uincant: & quæ con. ob. in 12. de consuetudine & more: & quem quisq; modum psallendi debet tenere. in 13. quòd minus malũ est eligendum. in. 14. quòd non sunt aliqua cõmittenda delicta à nobis, ne alij grauiora committant, et quæ conscientias ualeant temperare. in 15 distinctione, quo tempore generalia concilia cœperunt: & quorum patrum recipiuntur opuscula. in 16. distinctione, qui synodi uel concilia roborẽtur authoritate Rom. pont. in 17. quòd absq; authoritate Romani pontificis synodus non debet congregari. in 18. de pœna eorũ qui synodo adesse cõtemnunt de authoritate Romanæ sedis. in 19. de authoritate Decretalium epistolarũ & apostolicarum sanctionũ. in 20 distinctione magister incipit agere de ministris ecclesiæ. in 21, de diuersis ordinibus & gradibus ministrorũ. in 22. de dignitate Rom. ecclesiæ & quorundam librorũ. in 23. de ordine ministrorum, incipiens à Rom. pontifice descendendo per singulos gradus usq; ad ostiarium. in 24. de examinatione ordinandorum. in 25. de officijs clericorũ, incipiens ab ostiario, et ascendendo usq; ad episcopalem dignitatem, scilicet archiprimiecrij & thesaurarij, circa medium

llius distinctionis. Nunc autem magister Gratia-
nus incipit declarare illas 20. pœnas & peccata
regulæ apostolicæ, quas enumerat Apostolus in e-
pist. ad Titum, & ad Timotheum. Et persequitur
in eadem distinctione. Oportet Episcopũ & quē-
libet ad sacros ordines promouendum esse sine cri
mine, supple notabili. In 26. magister determinat
de illa clausula regulæ apostolicæ prædi. unius u-
xoris uirum, continuando deinceps de continentia
clericorum, usq; ad trigesimam quartã distinctio-
nem. In 35. determinat illã clausulam regulæ apo-
stolicæ, sobrium: cuius tamen partem reseruat us-
que ad 44. distin. in 36. distinctione, prudentem.
& illam prosequitur in tribus distinctionibus im-
mediatè sequentibus. In 40. & 41. distinctione
illud, ornatum doctorem. in 42. illud, hospitalem.
in 43. pudicum & doctorem. in 44. illud, non ui-
nolentum, quod est pars illius quod dictum est su-
perius distinct. 35. sobrium. in 45. illud, non per
cussorem. in 46. illud, non esse litigiosum. in 47.
illud, non cupidum, domus suæ bene præpositum.
in 48. illud, non neophytum. in 49. magister
breuiter recapitulat præcepta regulæ apostoli-
cæ prædictæ. in 50. magister agit de lapsu &
reparatione clericorum. in 51. de curialibus or-
dinandis uel nõ. in 52. de præposteratione sacro-
rum ordinum. in 53. de curijs annexis recipiendis

 in

in clericũ uel monasterium. In 54. de seruis & manumißis. In 55. de corpore uiciatis, bigamis, illiteratis, publicè pœnitentibus ordinandis uel non. In 56. de filijs presbyterorum & natis de fornicatione & adulterio. In 57. de baptizatis in ægritudine non ordinandis. In 58. de monachis non ordinandis sine licentia sui abbatis. In 59. de laicis literatis non subitò ordinandis. In 60. de electione personarum ecclesiæ. & in tribus sequentibus. In 64 & 65. de consecratione episcopi. In 66. de promotione archiepiscopi. In 67. de ordinatione presbyterorũ. In 68. de ordinatione non iteranda, & de coepiscopis. In 69. de non ordinatis ne in ecclesia ministrent. in 70. ne aliquis ordinetur sine titu. in 71. ne aliquis ordinetur à non suo episcopo. in 72. ne aliquis ignotus sine literis cõmendatitijs recipiatur. in 73. qualiter cõmendatoria uel dimissoria, uel formata sit faciẽda. in 74. de clericis inuitis non ordinandis. in 75. de tempore & die cõsecrationis episcoporum, nec non de temporibus ordinandorum aliorum clericorũ. in 76. de ieiunijs & quatuor temporibus. in 77. et 78. de ætate ordinandorũ. in 79. repetit de ordinatiõe summi pontificis. in 80. in quibus locis sunt ordinandi episcopi uel archiepiscopi. in 81. et alijs sequentib. repetit quædã de præceptis regulæ apostolicæ, & maximè de cõtinentia clericorum. in 90. de

licitis

icitis & honestis operibus clericorum. In 91. de
nodo cantandi in ecclesia, & electi potestate. In
92. de obedientia minorum erga maiores. In 93. de
egato Romani pontificis. & præsentationibus ar-
chidiaconorum. In 94. de excessionibus presbyte-
rorum & episcoporum. In 95. & 96. de distinctis
potestatibus secularibus & ecclesiasticis. In 97. re
petit de ignotis non ordinandis. In 98. & alijs se-
quentibus tractat de authoritate archiepiscoporũ
& primatum, & usu pallij. In ultima distinctione
dicitur de una prouincia, ne in duas partes diuida-
tur sine principis authoritate.

SEcunda pars Decreti dicitur Causæ: eò quòd distincta sit per causus 36. In singulis aũt causis apponit magister Gratianus plures quæstiones, in qualibet illarum allegans pro utraq; parte. tandem definitiuam sententiam subiungens, ut per hoc rationes certorum iudiciorum instruat. In prima igitur causa dicit de simoniacis, quæ continet in se septem quæstiones. In prima quæritur utrum emere spiritalia sit peccatum. Solutio, sic. In secunda quæritur, utrum pro ingressu ecclesiæ uel monasterij sit pecunia exigenda uel persoluenda. Solutio, non. & huiusmodi negatiua est uera. In tertia quæritur, utrum stipendia ecclesiæ emere sit simonia. Solutio, sic. In quarta, utrum ille sit reus criminis, cuius pater illo ignorante simoniam commisit. Solu-

lutio, ignorantia facti, non iuris excusat eum. In 5. utrum liceat ea retinere, quæ pater filio simoniacè acquisiuit. Solutio, de rigore iuris non: sed de mise ricordia secus est. In 6. utrum ordinati à simoniacis ignoranter sint abijciendi uel non. Solutio, proba ta iusta ignorantiam misericorditer tollerantur. In 7. utrum renuncians hæresi sit recipiendus in di gnitate episcopali. Solutio, de iuris rigore deponi tur, sed ex dispensatione sustinetur.

¶ Secunda causa, & quatuor quæ sequuntur a gunt de ordine iudiciario. In qua sunt octo quæstio nes. In prima quæritur, utrum in manifestis sit or do iudiciarius requirendus. Solutio, sic, nisi sit no toria. ca. de manifesta. In 2. utrum spoliatus ab a liquo sit iudicandus. Solu. non ante restitutionem. ca. nullus. In 3. qua pœna sunt feriendi, qui in accu satione defecerint. Solu. talionis. ca. calumniator. c. eau. & q. In 4. si accusatore deficiente reus sit co gendus ad purgationem. Solu. non. nisi infamia pu blica laboret, ut hic per totum. In 5. an duorum te stimonio episcopus sit condeanandus. Solu. sic. ca. presbyter. In 6. quo remedio causæ subueniatur, uel causa subleuetur. Solu. per appellationem ante sententiam uel post. ca. biduum. In 7. an laici ad ac cusationem clericorum sint recipiendi. Solu. de iu re antiquo sic: de nouo non. In 8. qualiter accusatio debet fieri. Solu. In scripto. ca. in agendo si libel-

lum.

um. ¶ Tertia causa habet 11. quæstiones. In 1. quæritur an restitutio sit fienda quibuslibet spoliatis: Solutio, sic, nisi in istis casibus, Infamatus, apostaticus, iustè spoliatus, Præcisus cum suspecto non restituuntur. ca. patet. In 2. de inducijs, quo spatio sint dandæ: an post restitutionem tantum, & an post uocationem ad causam quibuslibet concedendæ sint. Solutio, ad arbitrium iudicis.
In 3. quo spatio mensium sint induciæ concedendæ. Solu. ad arbitrium iudicis. In 4. utrum infames sint recipiendi ad accusationem. Solut. non, nisi contra consimiles. In 5. an testes de domo accusatorũ sint producendi, uel inimicorum uox sit audienda. Solu. inimici minimè: nec etiam domestici, quibus imperamus, possunt. In 6. an extra prouinciam reus sit producendus: Solu. non, nisi per appellationem. In 7. an sit audiẽda eius sententia, quem cum reo par inficit malitia. Solutio, sic, quãdiu tolleratur ab ecclesia. In 8. an episcopus ab uno poßit iudicari. So. non, nisi à septẽ episcopis, reseruata sententia summo Pontifici. In 9. an absens aliquis sit accusandus. Sol. non, nisi sit absens pro contumacia. In 10. utrũ deficientes uno casu sint admittendi ad consequentia. Sol. sic. c. placuit. In 11. utrum accusatus in accusatorẽ poßit conuertere accusationẽ. Sol. non, nisi maiori crimine. ¶ Quarta causa habet 6. quæstiones. In prima quæritur, an in excommunicatione
cõsti-

constitutus alium accusare ualeat. Sol. non. In secũ da, an intra 14. annum poßit quis testificari. Solu. non. In tertia, an ab accusatione prohibitus poßit testis existere. Sol. non. ca. spacium. In 4. utrum idẽ poßit accusator, & testis existere. Solu. non. ca. 1. & 2. In 5. si ad causam uocatus non uenerit die sta ta, an sit excommunicandus. Sol. sic, nisi iustam cau sam absentiæ probauerit. In 6. an calumniator in propria causa sit audiendus. Solu. sic, si causa non sit criminalis. ¶ Quinta causa habet sex quæstiones. In 1. quæritur, qua pœna sit puniẽdus, qui famo sum librum scripsit. Solutio: anathematizandus: ni si scripta probauerit. cap. quidam malis. In secun da, quoties sit quis ad causam uocandus, antequam sententiam excommunicationis accipiat. Solutio, non solũ semel, sed etiam bis uel ter. In tertia, an procurator causam alicuius agere ualeat, qui per se tunc adesse non potest. Solutio: criminalem non, nisi sit illustris persona. causam uerò iniuria- rum, quilibet potest. capitulo, episcopi. In quarta, an absque synodali audientia apiscopus sit damnan dus. Solutio, non. In quinta, an sit habendus ini- micus, qui amicum accusaturus est. Solutio, non, ni si hoc agat ex ueritate. cap. illi qui. In 6. qua pœna sit plectendus, qui non probat quod obijcit. Solu- tio, talionis. cap. Epiphanium. ¶ Sexta causa habet 5. quæstiones. In prima quæritur, an crimine ir- retiti

etiti uel infamia notati ad huiusmodi accusationẽ sint admittendi. Solutio, non. cap. sunt plurimi. In 2. si episcopus accusationem in accusantem uertere uoluerit, utrum simplici uerbo eius sit fides adhibenda. Solutio, non, absq; certa probatione. In 3. an liceat expetere iudiciũ archiepiscopi alterius prouinciæ. Snlutio. non, nisi in causa damnationis. In 4. cuius iudicium sit expetendum, cùm episcopi prouinciæ in sententia discordant. Solu. archiepiscopi & coëpiscoporum ultimæ prouinciæ. cap. 1. & 2. In 5. an accusatore deficiente reus sit cogendus ad probationem. Solutio, non, sed ad purgationem, si laborat infamia. c. actor.

Septima causa habet duas quæstiones. In prima quæritur, utrum uiuente episcopo alius possit in eadem ecclesia ordinari. Solutio, non, nisi transferatur uel cedat: præ infirmitate tamen uel senectute datur ei coadiutor. ca. quamuis iste. In 2. utrum isti, qui deserunt causa infirmitatis, ualetudine recepta poßint cathedram repetere. Solutio, non.

Octaua causa habet quinque quæstiones. In prima quæritur, an liceat episcopum successorem eligere. Solu. non. c. apostolica. In 2. an amicorum patrocinia debeant in electione conualescare. Solu. non. c. illud. In 3. an sit simonia post electionem propter indemnitatem iuramentum præstare. Solutio,

lutio, sic, si pactum super hoc processit. ca. talia. In 4. an liceat clericis iudicij episcopi de crimine recusare. Sol. nō ante cōdemnationē. In 5. an excusatus corā apostolico, sine eius literis debeat reuerti. So. non.

¶ Nona causa habet 3. quæstiones. In prima quæritur, an ordinatus ab excōmunicato sit audiendus. Sol. nō, nisi ignorauerit illum excommunicatū esse, ca. ab excommunicatis. In 2. an liceat episcopo uel archiepiscopo alterius clericos ordinare. Solu. non sine literis dimissorijs sui episcopi. In 3. an liceat archiepiscopos subditos suffraganei sui damnare uel absoluere. Sol. nō, nisi negligēs fuerit episcopus, uel ad eum appellatio deferatur, uel in casu cōsimili.

¶ Decima causa habet tres quæstiones. In prima quæritur, an ecclesia cum omni dote ad episcopum pertineat, aut ad eius ordinationem. solu. sic. c. regenda. c. q. In 2. an liceat episcopis res ecclesiæ distrahere. sol. nō. c. præcauere. In 3. quid à singulis ecclesijs nomine cathedratici ualeant exigere. sol. duos solidos. c. item si quis. ¶ Vndecima causa habet tres quæstiones. In prima quæritur, an clericus ante ciuilem iudicem sit trahendus. sol. nōn. In 2. qua pœna sit feriendus qui clericum ad secularem iudicem traxit. sol. excommunicationis. In 3. qua pœna sit dignus, qui excommunicationem uel sententiam episcopi non seruauerit. sol. talis est puniēdus

lus depositione. ¶ Duodecima causa habet quinque quæstiones. In prima quæritur, an liceat clericis proprium habere. solu. non regularibus. c. non dicatis. In 2. an liceat eis res ecclesiæ dare uel distribuere. sol. non, nisi in casibus à iure concessis. 12. q. 2. sine exceptione. In 3. an clerici acquisita de rebus ecclesiæ poßint relinquere quibus uoluerint. so. non, nisi ecclesiæ. c. 1. de testa. requisisti. In 4. quibus possunt ea relinquere, quæ de suis & rebus ecclesiæ prouenerunt. sol. partim ecclesiæ & partim hæred. 12. q. 4. c. 1. In 5. an liceat clericis facere testamentum. sol. sic. de proprijs licet: de rebus autẽ ecclesiæ non. 2. q. 5. c. fixum. ¶ Tredecima causa habet duas questiones. In prima quæritur, utrũ pecimæ sint dandæ ratione territorij, uel personæ. sol. ratione utriusque 16. q. i. quæsisti. In 2. quæritur, an ius percipiendi decimas & funerandi tollatur præscriptione tẽporis. sol. sic: quia tollitur ius percipiendi decimas. 16. q. 3. si quis. & extrà de præscript. de quarta. Sed ius funerandi non tollitur præscript. ut 3. q. 2. §. non quæritur.

¶ Decimaquarta causa habet 6. quæstiones. In prima quæritur, an liceat clericis in iudicio sua repetere. solut. sic. In 2. an super rebus ecclesiæ de eadem ecclesia testes sint recipiẽdi. solutio, sic. c. super prudentiam. In 3. an præter sortem aliquid exigere sit usura. solutio, sic. ca. plerique. In 4. an

an liceat clericis uel laicis usuras petere. sol. non. 14.q.4. quoniam nulli.et c. nec hoc. In 5.an ecclesiæ uel eleemosynæ sint faciendæ de usuris. sol.non. 15.quæstione 5.In 6.an usurarij poßint agere pœnitentiam nõ facta restitutione. solu.sic.si non habeant unde restituant. c. si res aliena. Decimaquinta causa habet 8. quæstiones. In prima quæritur, an ea quæ fiunt ab ignorantibus, sint eis imputanda. sol.non:nisi culpa sua per ignorantiam deuenerit.c.si quis de clericis. In 2. an pro impensis patrocinijs liceat clerico munera exigere. sol.non. In 3.an per confeßionem mulieris cum qua peccauit sacerdos, sit condemnandus. sol.non.c. nemini. In 4. an die dominico debeant episcopi causas audire. so. non.c. placita. In 5.an neganti crimen purgatio sit indicenda. sol.sic, si laboret infamia. c. presbyter. In 6.an in criminalibus confeßio sit extorquenda. sol.sic:sed à curialibus non. In 7.an episcopus solus ualeat deponere presbyterum uel diaconum. sol. non.c. felix. In 8.si confeßus uel conuictus de ijs, quæ ante ordinationem commisit, ualeat ministrare. sol.nõ.c.ul. Decimasexta causa habet 7.quæstiones. In prima quæritur, an liceat monachis populis officium celebrare. sol. sic. cum permissione episcopi, & licentia abbatis. §. eccle. In 2. an liceat eis capellis suis sacerdotes instituere. sol.sic, si eas poßident cum omni iure. c. uisis. In

3.an

3.an iura ecclesiarum per præscriptionem tollantur.solu.sic.c.1. In 4 an ecclesia aduersus ecclesiã possit præscribere.solu.sic.c.uolumus. In 5.an episcopus uel abbas iure territorij capellam ualeat uẽdicare.solu.non.c.si quis.In 6.si quis rem ecclesiæ ab aliquo iniustè detentam sua authoritate irrepsẽrit,an cadat à causa.sol. ipse quidem cadit à causa, sed ecclesia non.ca. si episcopus. In 7.an liceat alicui de manu laici ecclesiam recipere. solu.non.nisi ecclesia uel monasterium habeat ius patronatus, c. si quis deinceps.

¶Decimaseptima causa habet quatuor quæstiones.In prima quæritur,an reus sit uoti, cùm à proposito cordis sui recedit.sol.non,quantũ ad ecclesiam,nisi ore pronũciauerit.c.1.In 2.an beneficia sint ei reddenda,qui eis in infirmitate renũciauerit.sol. sic,nõ erat sui cõpos.In 3. an liceat ei,qui se tradit monasterio,postea ad propria redire.sol.sic,intra annum.In 4.si retroierit, an sint ei sua reddenda. sol.sic,si de licentia sui prælati recessit, aliàs non.

¶Decimaoctaua causa habet duas quæstiones. In 1.quæritur, an abbas factus episcopus acquirat monasterio uel ecclesiæ.sol.dum fuit abbas, acquisiuit monasterio,sed dum factus est episcopus,ecclesiæ.c.quam sit.In 2. an per episcopum sit abbas eligendus.sol.à fratribus est eligendus: sed ab episcopo ordinandus.c.hoc tantùm.

¶ Decimanona causa habet tres quæstiones. In prima quæritur, an episcopus debeat permittere clericos ad monasterium transire. solu. sic. In 2. si noluerit, an liceat eis eo inuito ad monasteriũ transire. sol. sic. c. duæ sunt. In 3. an liceat canonicis regularibus transire ad monasterium monachorum. sol. non sine licentia sui prælati.

¶ Vicesima causa habet 4. quæstiones. In prima quæritur, an pueri traditi monasterio cogantur ibi manere. sol. non, nisi postquam uenerint ad annum discretionis, consenserint. In 2. si præter uoluntatem parentum intrauerint monasterium, an possint extrahi de monasterio. sol. sic, infra annum & diem, si sunt infra annos discretionis. ca. si puella. In tertia qui inuitus cucullam induerit, an cogatur eam retinere. solu. non, nisi postquàm consenserit. In quarta, an liceat ab uno manasterio transire ad aliud. solu. sic, arctioris regulæ.

¶ Vicesimaprima causa habet 5. quæstiones. In prima quæritur, an liceat clerico in duabus ecclesijs inscribi, solutio, non, de iure communi. c. 1. & 2. In 2. an liceat clerico à sua ad ecclesiam aliam transire. solu. non, sine literis dimissorijs sui episcopi. c. si quis iam. In 3. an liceat clericis suscipere procurationem negotiorum secularium. solut. non, nisi causa pietatis. In 4. an liceat clericis ornari fulgidis uestibus. solutio. non. In 5. qua pœna sint feriẽdi

clerici,

clerici, qui ad seculare negotium fugiunt. Solu'. ex̄ communicationis. ¶ Vicesimasecunda causa habet 5. quæstiones. In prima quæritur, an iuramentū sit præstandum. Solu. sic. causa necessitatis. In 2. an sit periurus, qui iurat falsum quod putat esse uerum. Solu. sic, propter intentionem fallendi. In 3. an liceat clericis episcopo denegare certam obedientiā. Sol. non ante condemnationem. In 4. an iuramentū illicitum sit seruandum. Sol. non. c. in malis & c. In 5. an sit periurus, qui cogit alium peierare. Sol. sic. c. qui peierat.

¶ Vicesimatertia causa habet 8. quæstiones. In prima quæritur, an militare sit peccatum. Sol. nō, in iusto bello. ca. militare. In 2. an bellum sit iustum, q̃ fit ex edicto pulsandi malas causas hominum. So. sic. ca. 1. In 3. an iniuria ecclesiarum sit armis propulsanda. Sol. est ab ijs, quibus licet. c. fortitudo. In 4. an uindicta sit inferēda. Sol. est ab eo cuius interest. c. ea uindicta. In 5. utrū sit peccatum iudici uel ministro reos occidere. Sol. nō, si fiat causa iustitiæ, ē. etiā sine peccato. In 6. an mali sint cogendi ad bonum. Solu'. non. ca. ad fidem. In 7. an hæretici sint spoliandi suis & ecclesiæ bonis. Sol. sic. c. iam uero. In 8. an liceat clericis arma mouere. Sol. non, manu propria, nisi in causa necessitatis. c. quicunq;.

¶ Vicesimaquarta causa habet tres quæstiones. In 1. quæritur, an hæreticus possit aliquem excom-

municare. sol. non. c. audiuimus. In 2. an post mortem posit aliquis excommunicari. solutio: potest, pro hæresi. c. sanè. In 3. an pro peccato domini tota familia debeat excommunicari. sol. non: sed interdici potest. ca. si hæres.

¶ Vicesimaquinta causa habet duas quæstiones. In prima quæritur, an authoritate priuilegij quis contra ius commune ualeat se tueri. sol. ualet. §. ult. In 2. an sequentia priuilegia derogent prioribus. solut. sic, si dentur ex tota scientia uel certa scientia. c. rescripta.

¶ Vicesimasexta causa habet septem quæstiones. In prima quæritur, an sint sortilegi, qui sub ficto nomine religionis futura promittunt. sol. sunt. In 2. an sit peccatum esse sortilegū. sol. sic. c. sors. In 3. à quibus genus diuinationis sumpsit exordiū. so. à Persis. I 4. quot sunt genera diuinationis. sol. quatuor secundum numerum: duo uerò secundum formam. In 5. an sortilegi sint excommunicādi. sol. sic. c. contra idolorum. In 6. utrum excommunicatus ab episcopo posit reconciliari à presbytero. sol. nō inconsulto episcopo, nisi in causa necessitatis. c. ab infirmis. In 7. an morientibus sit pœnitentia indicenda. sol. non. sed innotescenda. c. admoneant.

¶ Vicesimaseptima causa habet duas quæstiones. In prima quæritur, an coniugium posit esse inter uouentes. solut. non, si uotum sit solennizatum.

secus

secus si simplex.cap.1.& 2.an liceat sponsæ & spō so recedere.solu.non,si desponsatio sit de præsenti. cap.desponsatam.

¶ *Vicesimaoctaua causa habet tres quæstiones. In prima quæritur,an sit coniugium inter infideles.solutio. non.c.non oportet. In 2. an liceat conuerso ad fidem ducere aliam uiuente priore; solutio.sic,si diuisus sit ab infideli cap.si infidelis. In 3. an bigamus sit, qui habuit unam uxorem ante baptisma.& aliam post.solutio.sic,& hoc ratione baptismi.*

¶ *Vicesimanona causa habet duas quæstiones. In prima quæritur,an sit matrimonium inter seruū & ingenuam.solu.sic,nisi error impediat. In 2.cū deprehenderit illa fore seruum, an liceat ei ab illo recedere.sol.sic,c. si quis ingenuus.*

¶ *Tricesima causa habet quinque quæstiones. In prima quæritur,an sit debitum reddendum uxori,quæ proprium filium de fonte suscepit.solut.sic, nisi ex consensu utriusque sit factum. cap. dictum est. In 2. an sponsalia contrahantur inter infantes.solut.non intra septimum annum.c.ubi non est. In 3.an spirituales uel adoptiui filij cum naturalibus posśint computari.solut.non.c.1. In 4.utrum liceat aliquem ducere commatrem uxoris suæ in uxorem.solutio.sic.uxore mortua,si commaternitas præceśsit matrimonium.ca.sciscitatur. In 5.*

an clandestina desponsatio manifestè præiudicet Solu.non, quantùm ad ecclesiam.

Tricesima prima causa habet tres quæstiones. In prima quæritur, an poßit duci in uxorē, quæ prius polluta est per adulterium. Sol. potest, cùm dederit ei fidem priùs adulter uiuente uiro: nisi machinatus esset in mortem eius. c. si quis uiuente. In 2. an filia sit inuita tradenda uiro alicui in uxorem. Sol. non. c. 1. §. 1. In 3. an post patris sponsionē ipsa poßit nubere alij. Sol. potest, si non consenserit.

Tricesima secunda causa habet 8. quæstiones. In prima quæritur, an liceat meretricem ducere in uxorem. Solu. sic. cùm renunciat. In 2. an ipsa sit coniunx appellanda, quæ ducitur causa incontinentiæ. Solut. est. In 3. cuius arbitrium sequitur mulier, an aui liberi, uel patris originarij. Solut. aui. In 4. an uiuente uxore liceat alicui ex ancilla filios quærere. Solu. non. In 5. si ea, quæ inuita opprimitur pudicitiam amittere comprobatur. Solut. non. §. 1. In 6. si adulter adulteram dimittere poßit. Solut. non. In 7. an uir dimissa uxore adultera & ea uiuente, poßit aliam ducere. Sol. non. In 8. si hoc saltem casu infidelem ducere poßit, ea conditione ut reuertatur ad fidem. Solu. non. cap. solum.

Tricesima tertia causa habet 5. quæstiones. In prima quæritur, an propter impotentiam coëundi sit aliqua à uiro separanda, Sol. sic, ca. si quis. In 2.

an separata poßit ei nubere,cũ quo prius fornicata est.Sol.poteſt,pœnitentia peracta.ca. in adoleſcẽtia.In 3.an ſola cõtritione cordis poßit deleri peccatum.Sol.ſic,ubi facultas confitendi non ſuppetit, ſi confeßionem non contempſerit, dum potuerit haberi.c.pænitentes. Aduerte tamen quòd iſta 3. q. non tractatur ſub forma aliarum, ſed per modum tractatuli diuiſi in 7. diſt.quæ uocantur de pœnitẽtia.In 4.ſi tẽpore orationis uxori quis debeat reddere debitum Sol.ſic.In 5.an uir ſine conſenſu uxoris poßit uouere continentiã,uel è cõuerſo. So.nõ.

Triceſimaquarta cauſa habet duas quæſtiones. In prima quæritur,an rea adulterij ſit,quæ credẽs uirum mortuum nupſit alteri.Solu.non.In 2 an redeunte priore cogenda ſit redire ad primum,et recedere à ſecundo.Solu.ſic.

Triceſimaquinta cauſa habet 10.quæſtiones.In prima quæritur,an liceat aliquam du ere ex cognatione propria.Solut.non. In 2.an liceat aliquam ducere ex conſanguinitate uxoris ſuæ.Sol.non. In 3.uſq; ad quem gradum debet quis abſtinere à conſanguineis ſuis & uxoris ſuæ.Solutio,uſque ad ſeptimum.ſecundum antiquos. In quarta quæritur, quare uſque ad ſeptimum gradum computatur conſanguinitas.Solu.ad inſtar ſeptem ætatum huius ſeculi. In 5.quomodo gradus conſanguinitatis ſunt computandi. Solutio, ſicut oſtenditur in arbore.

In 6. qui iure propinquitatem firmare debeāt. So. propinqui & uicini. In 7. an illi qui ex incestu nati sunt, filij reputentur. Solu. non. In 8. si consangui nei ignoranter coniuncti simul poßint remanere. Solu. non, nisi ex dispensatione Romani Pontificis. in quinto gradu uel supra. In 9. an matrimonium separatum per falsos testes, si postea aparuerit ecclesiam fuisse deceptam, sit redintegrandum. Solu. sic. c. quisquis. In 10. si relicta alicuius uiri ad secūdas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta poterit copulari consanguineis prioris uiri. Solutio. non. ¶ Tricesimasexta causa habet 2. quæstiones. In 1. quæritur, an is, qui uirginem oppreßit, raptū cōmisit. Sol. sic. c. de raptorib. In 2. an rapta raptori nubere poßit patre consensum præstante. Solut. sic. cap. deniq;.

Tertia paxs Decreti dicitur de Consecrat. eò ꝙ ita incipit. Et est diuisa in 5. dist. In 1. agitur de consecratione eccle. & celeb. mis. In 2. de sacramēto Eucharistiæ. In 3. de festiuitatibus per circulum anni celebrandis. In 4. de baptismo. in 5. de confirmatione & ieiunio. Et sic terminatur liber in duobus cap. de Spiritu sancto.

LIBRI DE MODO LEGENDI ABBREVIATVRAS IN VTROQVE IVRE, FINIS.

TITV-

TITVLI, QVÆ ET RVBRICAE VVLGO NVNCVPANTVR, IN VNIVERsum Ius Ciuile, ex Haloandri recognitione adscripti.

LECTORI.

Hos oẽs, qui sequũtur, Iuris Imperatorii titulos nõ absq; labore ad hãc nouã, quã conspicis, Alphabeti seriem redegimus, Lector beneuole, quę nõ tantũ Noricæ, sed etiã cuiuis editiõi respõdere potest. Cæterũ numerus notis quæ sequuntur, singulis additus, Libros cuiusq; indicat.

CANON.

Inst.	*Institutiones.*
V.	*ff. Vetus.*
Inf.	*ff. Infortiatum.*
N.	*ff. Nouum.*
C.	*Codex.*
A.	*Authentica.*
F.	*Feudorum usus.*

A.

Ad

Agnos-

Ap-

tor

Comi-

gationibus contentam fore, altera uerò differat, quasi non contenta: Iudex dato unius, item & alterius, & tertij mensis dilationem: his aũt præteritis non amplius expectato, sed proferto sententiã 3. Quæ causæ ingratitudinis rationabiliter filijs obijci poßint à parentibus. 4. Quæ rursum causæ ingratitudinis rationabiliter poßint parentibus obijci à filijs. 5. Vt lugentes, & qui genere illis proximi sunt, nulla de causa intra nonũ diem prehendantur, uocenturq; in ius. 6. De constitutæ pecuniæ obligatione, & sponsionibus, si quis ita pecuniam constituat, aut spõdeat, satis tibi facio, aut Satis tibi fiet à me, & hoc & illo: aut, Satis tibi fiet à me, aut hoc, aut illo A 115.

Diui-

Episco-

Exch-

F

Fugi-

His.

Lega-

Locis

tionem causarum absq; Iudicibus suscipiant A. 60.

Ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur N 40. C 7.

Ne rei dominicae, uel templorum uindicatio temporis praescriptione submoueatur C 7.

Ne pro dote mulieri bona mariti addicātur C 5.

Ne filius pro patre, uel pater pro filio emancipato, uel libertus pro patrono conueniatur C 4.

Ne fideiussores, uel mandatores dotium dentur C 5.

Ne Fiscus, uel Respublica procurationem alicui patrocinij causa illicitè praestet C 2.

Ne Fiscus rem, quam uendidit, euincat C 10.

Ne sacrae fortunae, quae de causis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quàm gloriosiss. praetoriorum Praefectis insinuatae sint, uel fuerint, illicq; habeantur ratae A 152.

Ne quid in flumine publico, in'ue ripa eius fiat, quo aliter aqua fluat, atque priore aestate fluxit N. 44.

Ne Iudaei, Samaritani, & Haeretici per causam religionis & cultus sui, Curiali fortuna liberentur, sed dum Curialibus muneribus subdantur, priuilegijs eorum non utantur. Item, ut ijdem possint contra orthodoxos, qui Curiali fortunae subditi sunt, testimonium dicere: ut qui praeclarè

rè pro orthodoxa Repub. testimonium perhibeant A 45.

Ne quis in sua causa iudicet, uel sibi Ius dicat C 3.

Ne quis eum, qui in Ius uocabitur, ui eximat V 2.

Ne quis liber inuitus actum Reipublicæ gerere cogatur C 11.

Ne libertini de cætero iure aureorum annulorum, & restitutorum natalium opus habeant. Item, ut dotalium instrumentorum confectio in libertinabus ipso etiam facto legitimas reddat nuptias, & suos patri filios. Si fortè ea ancilla sit, ut & ipsa dotis confectione libera existat, & nuptiæ legitimæ, & ex ea progeniti filij patri, sui sint. A 78.

Ne in medio Litis fiant sacræ formæ, aut sacræ iussiones, sed secundum generales leges causæ decidantur. Et ut præsens constitutio ante personarum in iudicio confirmationem inseratur actis iudiciarijs A 113.

Ne quid in loco sacro fiat N 43.

Ne quid in loco, uel itinere publico fiat ibid.

Ne quo in loco per Imperium Romanum lenones sint A 14.

Ne Christianum Mancipium hæreticus, uel paganus, aut Iudæus uel poßideat, uel circũcidat C 1.

Ne rei militaris comitibus, uel tribunis lauacra præstentur ibid.

Ne à

Ne à mulieribus, quæ se prostituunt, Fideiussor, aut Iusiurandum exigatur: quòd hoc genus uitæ deserturæ non sint A 51.

Ne quis quòd agricolæ mutuam pecuniam dedit, illius terram detineat: & quem usurarum modũ creditores accipere debent ab agricolis. A 34.

Ne quis mutuum dans agricolæ, teeram eius teneat, item quàm magnas usuras creditores ab agricolis debeant percipere A 32.

Ne quid oneri publ. imponatur C 11.

Ne operæ à collatoribus exigantur C 10.

Ne quis Oratorium citra scientiam Episcopi ædificet: & ut prius definiat, quæ ad curam & institutionem Oratorij ædificandi necessaria futura sint. Et ne Episcopi absint à suis ecclesijs. Ac de alienatione immobilium rerum ecclesiasticarum A 67.

Ne personæ, uel rei, uel auri alterius pro altero oppignerationes fiant, sed oppigneratione oblæso, eius quadruplum restituatur. Item, ne pro eo, q̃ percußit, uel alicui damnũ irrogauit, alius percutiatur, aut qualitercunque damnum sentiat. Et ne donatio à priuato in Imperatorem facta indigeat actorum publicorum confectione A 52.

Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare, uel actiones in se transferre C 2.

Ne

Ne sine iussu principis, certis Iudicibus liceat confiscare C 9.

Ne liceat in una, eademq́; causa tertiò prouocare: uel post duas sententias Iudicum, quas definitio tio præfectorũ roborauerit, eas retractare C 7.

Ne rusticani ad ullum obsequium deuocentur C 11.

Ne tutor, uel curator uectigal conducat C 5.

Ne uir ex dote, aut mulier ex donatione ante nuptias proueniens, lucrum proprietatis Iure teneant, sed conseruent dominium filijs suis: uel si ad secundas nuptias non ueniant, in lucro solum usumfructum obtinentes. Et ut qui diuortio matrimonium dirimunt, si dotem, aut ante nuptias donationem lucrentur, similiter & ipsi dominium filijs conseruent, persona; quæ usumfructum habet, cogenda filios alere. Si uerò bona gratia soluatur matrimonium, & uideantur quædam occasione damni dati detenta esse: ut hac arte perempta, ea quæ detinentur, reseruẽtur filijs A 98.

Ne uis fiat ei, qui in possessionem missus est 43.

Ne uxor pro marito, uel maritus pro uxore, uel mater pro filio conueniatur C 4.

Necessarijs, & seruis hæredibus instituendis, uel substituendis C 6.

Negociatores ne militent C 12.

Negotiorum gestorum act. V 3. C 2.

Nemini

Nundi-

Nundinis & mercatoribus C 4.
Nuptijs Inst.1.C 5.

O

Oblatione uotorum C 12.
Obligationibus Inst.3.
Obligationibus & actionibus C 4.& N 44.
Obligationibus ex consensu Inst.3.
Obligationib.q̃ quasi ex cõtractu nascũtur ibid.
Obligationibus, quæ ex delicto nascuntur. Inst.4.
Obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur. ibidem.
Obsequijs à liberis & libertis parentibus & patronis præstan. Inf.37.
Obsequijs patrono præstandis C 6.
Officio assessoris V 1.
Officio comitis Orientis C 1.
Officio comitis rerum priuatarum sacri palatij, sacriq; patrimonij C 1.
Officio consulis V 6.
Officio comitis sacrarum largitionum C 1.
Officio Iudicis Inst.4.
Officio ciuilium iudicum C 1.
Officio diuersorum iudicum ibid.
Officio eius cui mandata est iurisdi. V 1.
Officio militarium iudicum C 1.
Officio eius, cui uicem alicuius iudicis, uel Præsidis obtinet ibid.

Qui

Qui

Quorum

S.

Si

Si contra matris uoluntatem tutor datus sit C 5.
Si cui plus, quàm per Falcidiam licuerit, legatum esse dicetur Inf. 35.
Si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit, C. 10.
Si de Feudo defuncti contentio sit inter dominum & agnatos uasalli F 2.
Si de Feudo uasallus ab aliquo interpellatus fuerit, & dominus eum defendere noluerit, ibid.
Si de inuestitura Feudi controuersia fuerit, F 1.
Si de inuestitura inter dominum & uasallum lis oriatur, ibid.
Si de momẽtaria possessione fuerit appellatũ C 7.
Si dos constante matrimonio soluta fuerit C 5.
Si ex falsis instrumentis, uel testimonijs iudicatum sit, ibid.
Si ex noxali causa agatur, quemadmodum caueatur V 2.
Si ex pluribus tutoribus uel curatoribus omnes, uel unus peragere rem minoris, & conueniri poßint C 5.
Si familia furtum fecisse dicetur N 47.
Si in causa iudicati pignus captum sit C 8.
Si in communi, eademq; causa in integrum restitutio postuletur, C 2.
Si in frudem patroni à libertis alienatio facta sit. C 6.

Si

Si pignoris conuentionem numeratio pecuniæ secuta non sit. ibid.
Si pignori dato Feudo, quid Iuris sit F 1.
Si pignus pignori datum sit C 8.
Si plures una sententia condemnati sunt C 7.
Si propter inimicitias creatio facta sit C 10.
Si propter publicas pensitationes uenditio fuerit celebrata C 4.
Si post creationem quis decesserit C 7.
Si quacunq; præditus potestate, uel ad eum pertinentes ad suppositarum Iurisdictioni suæ nuptias tentauerit aspirare C 5.
Si quadrupes pauperiē fecisse dicatur Inst. 4. V 9.
Si quid in fraudem patroni factum sit Inf. 38.
Si quis aliquem testari prohibuerit, uel coegerit, Inf. 29. C 6.
Si quis alteri, uel sibi, sub alterius nomine, uel aliena pecunia emerit C 4.
Si quis cautionibus in Iudicio sistendi causa factis, non obtemperauerit V 2.
Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit C 9.
Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto cōparauerit C 5.
Si quis Imperatori maledixerit C 9.
Si quis in Ius dicenti non obtemperauerit V 2.
Si quis in Ius uocatus non ierit, siue per eum cauerit, per quem ex edicto non debuit. ibidem.

Si quis omissa causa Testamenti, ab intestato, uel alio modo possideat hæreditatem Inf. 29.
Si rector prouinciæ, uel ad eum pertinentes, Sponsalitias dederint arras C 5.
Si reus uel accusator mortuus fuerit C 9.
Si sæpius in integrum restitutio postuletur C. 2.
Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquit C 5.
Si seruitus uindicetur, uel ad alium pertinere negetur V 8.
Si seruus exportandus ueneat C 4.
Si seruus extero se emi mandauerit, ibid.
Si seruus, aut libertus ad decurionatum adspirauerit C 10.
Si tabulæ Testamenti extabunt Inf. 3.
Si tabulæ Testamenti nullæ extabunt, unde liberi, Inf. 37.
Si tutor non gesserit C. 5.
Si tutor uel curator interuenerit C 2.
Si tutor uel curator falsis allegationibus excusatus sit. ibid.
Si tutor Reipublicæ causa aberit. ibidem.
Si tutor uel curator, uel Magistratus creatus appellauerit N 49.
Si uasallus Feudo priuetur, cui deferatur F 2.
Si uendito pignore agatur C 8.
Si uentris nomine in possessionem calumniæ esse dicetur Inf. 25.

Si uen-

Super-

Ventre

Vt

Vt clerici ex una ecclesia in aliam transferantur ad supplendum deficientium statuum numerum A. 16.

Vt determinatus sit numerus Clericorum *sanctiss. maioris ecclesiæ, neq; non cæterarum sanctiss. ecclesiarum huius augustiss. urbis A 3.*

Vt de cætero cõmutationes ecclesiasticarum rerũ nõ fictè fiant ad pijssimum imperatorem, et hoc modo ad alias personas legitimas transeãt res, sed hæc tantũmodo fiant ad imperialem domũ. Et ut liceat perpetuas emphyteuses agi ab oratorijs in oratoria, Decreto uidelicet interposito, excepta ab hoc maiore Ecclesia: ne tamẽ in priuatã personam transeat emphyteusis A 55.

Vt nouæ constitutiones post alios duos mẽses, quã insinuatæ fuerint, obtineant. Item *parcit his, q subtilitatem constitutionum in testamentis non obseruant, relinquendo quadrantem, & hæredis nomen, aut non inscribendo, aut non nuncupando A 66.*

Vt *creditores primùm aggrediantur principales debitores: mox illis soluendo non existentibus, secundo loco mandatores etiam, aut constitutæ pecuniæ reos, aut fideiussores A 4.*

Vt intra certum tempus criminalis quæstio terminetur C 9.

Vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur.

tatur A 158.

Vt dignitatem ordo seruetur C 12.

Vt donatio propter nuptias specialis cōtractus sit: & de alijs capitulis A 119.

Vt primæ & secundæ dotis exactione instante, nē pe uiro ad secūdas digresso nuptias, prior uxor aut ex priore matrimonio suscepti liberi præsi rantur: utq; si uxor, aut is, qui dotem pro ea con scripsit, in dotem conscripta tradere uoluerit, & maritus ea suscipere differat: soluto matrimonio nihilominus ab eo per ipsum corscripta exigatur donatio ante nuptias. Et ne donationē ante nuptias præstet, qui quo minus dotem acci peret in causa non fuit A 91.

Vt Ecclesia Romana cētum annorum gaudeat præscriptione A 10.

Vt nemini liceat in emptione specierum se excusare, & de munere sitoniæ C 10.

Vt in flumine publico nauigare liceat N 43.

Vt Anthimus, Seuerus, Petrus, Zooras, & reliqui hæretici Ecclesiastico gradu detrahātur A 43.

Vt illustres in pecuniarijs omnimodo per procuratores causas agant: cùm uerò de iniuria criminaliter agitur, duntaxat secundum priuilegium ipsis ad hoc concessum. Clarißimis autem tā per se, quàm per procuratores liceat pecuniarias causas agere A 42.

Vt Imperat. nomen in instrumentis & actis publicis præponatur: & ut tempora, quæ Latinis designantur literis, manifestius scribãtur A 47.

Vt lite pẽdente, uel post prouocationẽ, aut definitiuã sentẽtiã, nulli liceat Imperatori supplicare C 1

Vt ea, quæ uocantur insinuatiua, super clericis in maiora quidem Ecclesia dentur: in alijs autem Ecclesijs penitus non dentur A 56.

Vt omnes iudices, tam ciuiles quã militares, post administrationem depositam, quinquaginta dies in ciuitatibus certis locis permaneant ibid.

Vt nemini liceat sine Iudicis authoritate signa rebus imponere alienis C 2.

Vt legatorum, seu fideicommissorum seruandorum causa caueatur Inf. 36.

Vt in possessione Legatorum, uel fideicommissorũ seruandorum causa esse liceat ibid.

Vt ex legibus, senatúsue consultis bonorum possessio detur Inf. 38.

Vt si plures filij non sint quàm quatuor, Legitima portio censeatur triens: si ultra quatuor, Semis. Et ut naturales liberi, nulla existente prole legitima, unà cum matre ab intestato Sextantem accipiant. Et ut collatio tam ex testamento, quàm ab intestato competat, nisi expreßis uerbis testator id prohibeat. Et de diuisione bonorum in liberos facta à parentibus: & de eo,

qui

qui proprium chirographum inficiatur: deq; alijs capitulis A 18.

Vt nullam de cætero licentiam Dux aliquis, aut cohibendis uiolentijs præpositus habeat ad utramque Phrygiam accedendi, aut quosdam sibi coniunctos eò dirigendi, ut aliquos comprehendāt. Sed neq; earum prouinciarum incolæ ad eos qui tales magistratus in Lycaonia, & item Lydia gerunt, decurrant, apudq; ipsos contra aliquos querelam instituant: cùm ciuiles Magistratus abundè sufficiant ad huiusmodi emergentes casus persequendos. A 145.

Vt qui contra naturam luxuriantur, & per Deum adiurant, item blasphemias in Deum ingerunt, afficiantur supplicio A 77.

Vt omnes prouinciarum Magistratibus obtemperent, siue de criminibus, siue de pecunijs agatur. Et ut causæ illic examinentur, nemine prorsus exempto per aliquod priuilegium, absq; sacra pragmatica forma A 63.

Vt magistratus à deposita administratiōe quinquaginta dies commorentur in suis prouincijs, siue militarem, siue ciuilem functionem gesserint A. 95.

Vt qui se res minorum obligatas habere perhibent, aut eis obligati sunt, penitus ad illorum gubernationem & tutelam non accedant. Et ut

curatores nullo modo cessiones suscipiãt aduersus eos, quorum curam gerunt, gesserúntue Et ut hæc generaliter in omni curatione ualeant, in quibus casibus, Leges curatores dari præcipiunt. Item de administratione pecuniarum illis competentium, et quando eis deponi oporteat, aut reditus ex eis computari A 72.

Vt mulieres, quæ nuptias iterant, electionem non habeant, in quem filiorum donationem ante nuptias conferant: Deq; alijs capitulis A2.

Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos, uel uicos eorum C 11.

Vt possessionem legatorum, uel fideicommissorum seruandorum causa mittatur: et quando satisdari debeat C 6.

Vt ea quæ præfectis, aut largitionibus, aut rebus priuatis, aut sacro patrimonio debentur in reliquis, in quacunq; specie usq; ad præteritã septimã indictionẽ & ipsam indulgeantur A 147.

Vt præsides absq; ulla datione pecuniæ ad officia mittantur A 8.

Vt præsides, qui interpellantis allegata audire differunt, compellantur id facere ab Episcopis: & ut si quis præsidem suspectum habet, in cognitionem litis adhibeat, societq; etiam ciuitatis Episcopum. Item, ut qui à præside offensionem patiuntur & iniuriam, adeant ea de re Episcopum.

pum. Deq; alia cautela, quæ ab Episcopis omnino corroborari, fieriue debet à præsidibus. A 86.

Vt qui prouincialem hominem extra territorium suum in ius producit, cautionem præbeat, quòd nisi litem obtineat, præstaturus sit quantum Iudex eum qui calumnia tentatus est, accipere statuerit. Item, ut qui libellum suscipit, an deliberandum, an iudicio disceptare uelit, aut datum tolerare iudicem, uiginti dierum spacium habeat. Præterea quòd qui post iuratoriam cautionem in iudicio non comparet, omnem litis expensam debeat actori persoluere, & deinceps causam dicere datis fideiussorib. Insuper, de hypothecis militiarum, quæ ex casu uocantur, quæ personæ, & quando hoc ius habeant. Postremò & de indotatis uxoribus, ut ipsæ quã tam partem in substantia uiri habeant, & item uir in substantia uxoris, quando inops est qui superstes mansit A 53.

Vt res immobiles donationis ante nuptias à marito, ne consentiente quidem uxore, uel pignori obligari, uel omnino alienari liceat: nisi postea æquè illi satisfieri possit, atq; eadem & in dote obtineant A 61.

Vt restitutiones fideicommiss. usq; ad unũ gradum consistant A 159.

Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant A 57.

Vt fratrum filij succedant pariter ad imitationem fratrum, ascendentibus etiam extantibus, & ut mulieres non insinuata antè nuptiali donatione non lædantur: non insinuans autem uir, etsi cõpetat nuptiale lucrum, eo nõ fruatur. Et rursus: *ut mulieres non secundo nubentes, dominæ sint partis sponsalitiæ largitatis, quantũ pars facit unius filij: et ut similes sint pœnæ utriusq; sexus, dũ sine causa rationabili repudiũ mittitur* A 127.

Vt nemo priuatus titulos prædijs suis, uel alijs imponat, uel Regalia *uela suspendat.* C 2.

Vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ sint A 155.

Vt siue ullo impedimento matres filiorum tutellam suscipiant, licet eos sibi habeant obnoxios, aut etiam ipsæ illis ubnoxiæ sint, quamuis iusiurandum non præstent, quòd nuptias iteraturæ non sint A 94.

Vt causæ post pubertatem adsit Tutor C 5.

Vt nullus ex uicaneis pro alienis uicaneorum debitis teneatur C 11.

Vicarijs seu locum tenentibus. Item *de mulieribus addulterium committentibus, & alijs capitulis* A 134.

Vt particulares V*surarum solutiones in duplum*

compu-

REPERTORIVM NOVELLARVM CONSTITVTIONVM SEcundum literarum ordinem, prout vulgò allegantur, ex editione vetere.

A.

C

Vt de

TITVLI CONSTITVTIONVM EXTRAVAGANTIVM.

Dige-

Digesti Veteris.

Primus liber habet tit. 22.
Secundus 15.
Tertius 7.
Quartus 9
Quintus habet tit. 5.
Sextus 3.
Septimus 8.
Octauus 6.
Nonus habet tit. 4.
Decimus 4.
Vndecimus 9.
Duodecimus 9.
Tredecimus 7.
Decimusquartus 4.
Decimusquintus 4.
Decimussextus 3.
Decimusseptimus 3.
Decimusoctauus 9.
Decimusnonus 3.
Vicesimns 2.
Vicesimusprimus 3.
Vicesimussecundus 6.
Vicesimustertius 5.
Vicesimusquartus 3.
Et sunt simul 160.

Infortiati.

Primus liber habet tit. 7.
Secundus 9.
Tertius 10.
Quartus 7.
Quintus 7.
Sextus liber habet ti. 50
Septimus 1.
Octauus 1.
Nonus 10.
Decimus habet tit. 10.
Vndecimus 3.
Duodecimus 4.
Tredecimus 8.
Decimusquartus 18.
Et sunt simul 96.

Digesti Noui.

Primus lib. habet tit. 6.
Secundus 17.
Tertius 11.
Quartus 11.
Quintus 33.
Sextus habet tit. 6.
Septimus 3.
Octauus 8.
Nonus 30.

Deci-

Decimus habet tit. 25.
Vndecimus 13.
Duodecimus 18.
Et sunt simul 182.

Codicis.

Primus liber habet titulos 51.
Secundus 58.
Tertius 43.
Quartus 66.
Quintus habet tit. 74.
Sextus 61.
Septimus 75.
Octauus 59.
Nonus liber habet titulos 51.
Decimus 74.
Vndecimus 78.
Duodecimus 65.
Et sunt simul 753.

Authenticorũ siue Nouellarum constitutionum.

Prima collatio habet titulos 7.
Secunda 11.
Tertia 7.
Quarta habet tit. 18.
Sexta 14.
Septima habet tit. 9.
Octaua 10.
Nona 12.
Et sunt simul 98.

¶Decima collatio Authenticorum, siue Nouellarum constitutionum, aut liber, siue Vsus Feudorum habet titulos 24.

Institutionum.

Primus liber habet titulos 81.
Secundus 26.
Tertius 32.
Quartus 17.
Et sunt simul 99.

FINIS.

